

Pr. Nicolas Stebbing C.R.

Anglicanism și Ortodoxie. Perspective religioase pentru o lume postmodernă

Cuvânt înainte de P.S. Dr. Laurențiu Streza

Traducere de Pr. Mircea Szilagy

Ediție îngrijită de Constantin Jinga

Editura Marineasa, Colecția "Antimis - Teologie și Modernitate" - 1

Timișoara, 2003

Cuprins:

1. P.S. Dr. Laurențiu Streza, *Cuvânt înainte*
2. Introducere
3. Comorile Răsăritului
4. Mișcarea de la Oxford și lumea modernă
5. C.S. Lewis și *The Inklings* în viața creștină din Oxford
6. Creștini într-o lume postmodernă
7. Adam și Darwin
8. Critica istorică și Evangheliile - aliat sau dușman?
9. Ecumenismul și dorul după Hristos
10. Misiune pentru lume
11. O interpretare la Ioan 17, 21-23 - unitate sau misiune?

CUVÂNT ÎNAINTE

de P.S. Dr. Laurentiu Streza, Episcopul Caransebesului

L-am cunoscut pe Parintele Nicolas Stebbing in vara anului 1995, cu ocazia unei lungi vizite de documentare si schimb de experienta academica la Colegiul Invierii din Mirfield, inaintea Congresului din acel an al „Societas Liturgica”, ce urma sa se desfasoare in Irlanda, la Dublin.

Inițial, intenționasem să nu zăboveasc la Abatia din Mirfield decât câteva zile, dar, cucerit de atmosfera locului, am rămas acolo pe toată durata vacanței de vară. Atunci am avut prilejul să-l cunosc indeaproape pe Parintele Nicolas Stebbing, calugar

anglican care, la acea vreme, se arăta foarte preocupat de ortodoxia românească și de scrierile Parintelui Stăniloae în special. Intenționa chiar să scrie o teză de doctorat în limba engleză despre opera Parintelui Stăniloae.

La scurt timp după aceea, aflam cu bucurie că Parintele Nicolas Stebbing s-a apucat să studieze nu opera Pr. Stăniloae, ci, mai direct, modul cum se reflectă principiile creștin-ortodoxe în spiritualitatea și în viața de zi cu zi a românilor. Pentru aceasta, el a învățat limba română, ne-a vizitat țara în repetate rânduri și a stat de vorbă cu preoți, duhovnici, călugări și credincioși. Rezultatul cercetărilor sale s-a concretizat într-o teză remarcabilă, susținută la Universitatea din Leeds, pentru care a și fost onorat cu titlul de Doctor în Teologie. Teza Parintelui Nicolas este în curs de a fi tradusă și nădăjduim din toată inima să o vedem publicată, cât de curând.

Cartea pe care o avem acum în față este un semn că preocupările și interesul parintelui englez față de ortodoxia românească nu au numai un fundament academic, științific. În mod normal, după ce și-a încheiat cercetarea, Parintele Nicolas ar fi putut să uite de noi. Dar nu a fost așa. În timpul deselor sale călătorii în România, Parintele Nicolas a legat nenumărate prietenii și s-a atașat în chip minunat, după cum îi place Sfinției Sale să spună: "de mirosul de tămâie, de mămăligă caldă și de țuică" - simbolizând cu o undă de umor blajin, prin aceste cuvinte, starea de bucurie discretă pe care trăit-o participând la sfintele noastre slujbe, dar și sentimentul de frățietate pe care l-a încercat ori de câte ori a fost primit cu brațele deschise în casele noastre. De fiecare dată când se ivește câte un prilej, Parintele Nicolas vine în România. Așa s-a întâmplat în primavara acestui an, când a poposit la Timișoara, unde a susținut o seamă de cursuri și seminarii în fața studenților noștri teologi, iar apoi a acceptat ca trecerea lui pe aici să fie marcată de publicarea acestora într-un volum.

Paginile cartii cuprind conferințe - mai degrabă eseuri - foarte bine structurate și concepute. Ele ne-ar putea servi drept model, adeseori. Parintele Nicolas Stebbing abordează, aici, o seamă de chestiuni actuale, prea puțin discutate, din nefericire, la noi. Trebuie să recunoaștem că mulți dintre noi cunoaștem puține despre post-modernism și despre provocările acestuia. Considerăm cartea Parintelui Nicolas Stebbing mai mult decât binevenită, tocmai pentru că ne introduce cu blândețe în această problematică. Ea este scrisă de către un creștin - un calugar occidental - care trăiește această luptă pe viu, zi de zi, și vine să ne avertizeze și pe noi. Oricât am încerca să le evitam, este vorba despre o seamă de probleme care ne vor afecta viața, dacă nu cumva au început deja să o facă.

Desigur, Parintele Nicolas ne propune și unele dintre soluțiile pe care Bisericile din Occident le-au adoptat în fața provocărilor vieții postmoderne. Ele sunt filtrate, ca atare, prin mentalitatea occidentalului. Multe dintre acestea sunt de receptat cu luare aminte. Altele, în schimb, constituie o provocare pentru noi, și lasăm cititorului - roman și ortodox deopotrivă - curiozitatea de a le evalua.

Intr-una din paginile cartii, Parintele Stebbing scrie: „Dintre toate lucrurile care s-au prăbușit în lumea post-modernă - știința, tehnologia, autoritatea - singura valoare ce a rămas în picioare este comuniunea, relația, viața comunitară. Oamenii caută comuniunea, fiindcă fără ea, ei nu au nici un sens. Ceea ce vor ei de la creștinism este o comuniune plină de sens. Acest lucru reprezintă o mare provocare pentru noi.”

[05CRESTpm.rtf, p. 5]. Este un gând care ar putea fi exprimat la fel de bine și de un credincios ortodox.

Îi mulțumim părintelui Nicolas pentru volumul de față, ca și pentru statornică prietenie pe care o poartă romanilor și Bisericii noastre, și ne rugăm bunului Dumnezeu ca ostenele sale în slujba unității creștine să fie răsplătite.

Caransebeș, la sâmbăta Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, 2002

INTRODUCERE

În luna martie a acestui an, am avut plăcerea de a susține patru seminarii pentru mai multe grupuri de studenți din Timișoara. Cele patru seminarii sunt publicate aici: *Mișcarea de la Oxford, CS Lewis și the Inklings, Creștini într-o lume post modernă și Critica istorică și Evangheliile – prieteni sau dușmani?* Acestea, le-am adăugat câteva eseuri care, sper, vor interesa.

Scopul eseurilor acestora este de a-i iniția pe toți cei ce încep studiul teologiei în cunoașterea câtorva mișcări și idei care sunt curente în lumea creștină de azi. Ele ar trebui să fie utile și oricărui creștin interesat să-și exploreze credința în climatul lumii moderne. Întinderea redusă a câtorva dintre ele sugerează corect faptul că nu avem pretenții de exhaustivitate în tratarea subiectului respectiv. Ele vor să provoace discuții și, poate, să pregătească terenul pentru subiecte mai vaste și mai provocatoare.

Sunt profund recunoscător tuturor celor care au ascultat pentru prima dată aceste materiale și le-au discutat împreună cu mine, domnului Dr. Constantin Jinga, a cărui ospitalitate și încurajări au făcut posibilă această carte, iar redactarea ei o plăcere, precum și Părintelui Mircea Szilagy, care a tradus-o.

N.S.

COMORILE RĂSĂRITULUI

Oricine a dormit afară, departe de luminile orașului, cunoaște senzația minunată a răsăritului; la început totul e întunecat, apoi lumina apare în partea estică a cerului. Încet, lumina crește în intensitate, scoțând în evidență conturul copacilor și al

ierbii. Culori răsar din întuneric și, în cele din urmă, într-o grabă a splendorii, soarele alunecă deasupra orizontului și lumea pare să se fi născut din nou. Este puterea Răsăritului, a locului de unde așteptăm venirea lui Hristos; locul vieții și al luminii, locul unei noi speranțe și a renașterii. E locul în care, mai ales după căderea comunismului de după 1989, mulți dintre noi, vesticii, căutăm speranță și inspirație. Odată cu emanciparea creștinismului ortodox de sub asuprirea puterii sovietice, am devenit atenți la puterea acestui creștinism, la comorile pe care le deține. E adevărat că această descoperire nu este cu totul nouă; în Biserica Anglicană am avut multe contacte cu Ortodoxia răsăriteană, încă din timpul Reformei. În secolul al XIX-lea, mulți cercetători anglicani au căutat în Ortodoxie sursele reînnoirii liturgice. În secolul al XX-lea, contactele s-au diversificat cu ortodocșii greci, cu Biserica rusă din exil și cu cea din România. Anglia are azi multe Biserici Ortodoxe, cele mai multe de limbă greacă, dar și de limbă rusă, română, sârbă și, din ce în ce mai mult, de limbă engleză. Totuși, ele sunt încă pentru noi ceva ușor exotic, ceva deosebit. E nevoie să descoperi și să înțelegi un întreg popor pentru care Ortodoxia a fost forma cea mai firească și mai îndrăgită de creștinism, spre a realiza ce comori pot fi găsite în tradiția creștin-ortodoxă, comori pe care, poate, le-am avut și noi, dar le-am pierdut. Probabil chiar vă întrebați care sunt aceste comori în opinia unui anglican.

Sfinții Părinți

Nimeni nu poate tânji după România, dacă nu a realizat importanța Părinților din primele secole creștine. De obicei, anglicanii reacționează foarte bine la acest lucru – încă din vremea marilor teologi de la sfârșitul sec. al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea (Hooker și Andrews, de pildă), noi am avut o tradiție a citirii Părinților greci și latini. Renașterea catolică¹ din secolul al XIX-lea a fost înrădăcinată în Părinții greci și a condus ea însăși la o mai bună cunoașterea a acestor Părinți. Azi însă, pe măsură ce greaca și latina devin din ce în ce mai puțin știute în Anglia, autorii care au scris în aceste două limbi sunt considerați ca surse ale unei literaturi de specialitate de factură academică. Părinții sunt așadar studiați din motive istorice sau doctrinare, numeroase și excelente studii de specialitate fiind redactate de cercetători precum Henry Chadwick și Maurice Wiles. Dar, sunt ei îndrăgiți? Spre a-i înțelege pe Părinți trebuie să-i abordezi altfel decât academic; ei au fost creștini care au trăit mai aproape decât noi de revărsarea inițială a duhului lui Hristos. Mulți dintre ei sunt

¹ Din cadrul Bisericii Anglicane.

recunoscuți ca sfinți și rugăciunile acestora, asemenea scrierilor lor, îmbogățesc Biserica. Sfântul Ioan Gură de Aur are un loc aparte în inima tuturor, el stând la originea Liturghiei cel mai des săvârșite în Bisericile Ortodoxe. Mai sunt și alți sfinți, cu câteva secole mai târziu, cunoscuți la noi doar de erudiții aceia care „sapă” în căutarea marilor opere ce ne-au rămas de la ei. Maxim Mărturisitorul și Ioan Palama sunt astfel de părinți, dar mai sunt încă mulți alții în marea tradiție isihastă. Într-adevăr, una din cele mai mari descoperiri recente din Vest este rugăciunea lui Iisus – nenumărați creștini occidentali folosesc azi această rugăciunea ca bază a evlaviei lor zilnice. Și probabil că rugăciunea lor ar fi și mai profundă, dacă ar ști că această alcătuire simplă de câteva cuvinte a constituit cea mai bogată sursă de rugăciune pentru toți cei care s-au închinat în tradiția creștin-ortodoxă de-a lungul secolelor. Când o rostim ne rugăm în compania acestor sfinți bărbați și femei care au trăit înainte de noi.

În Ortodoxie poți simți prezența constantă și vie a Sfinților Părinți. Ei sunt încă vii, sunt îmbibați de prezența lui Hristos și atunci când vorbesc poți auzi vocea lui Hristos. Nu e ușor pentru noi, occidentalii, să prindem sensul unui glas viu din secolul al cincilea sau al șaselea. În Ortodoxie, conștiința sporită a tradiției și Liturghia (relativ) neschimbabilă ajută mult la receptarea Părinților și la creșterea interesului față de ei. Pe măsură ce încercăm să ne definim rolul nostru, al creștinilor, într-o lume care se schimbă rapid, avem nevoie să ascultăm vocea Părinților.

Liturghia

Un prieten de-al meu, creștin nepracticant, în drum spre un concert rock din Timișoara, venind prea devreme, a încercat să-și umple timpul intrând în marea Catedrală din Timișoara, chiar în timpul Vecerniei. A fost ca o transă. A revenit mai târziu, iar și iar, a fost captivat. Nici un preot nu l-a învățat, nimeni nu i-a ținut predici; Liturghia în sine a fost suficientă pentru a-l readuce la Dumnezeu. Însă pentru un occidental, Liturghia Răsăriteană e o experiență stranie – e celebrată de obicei într-o limbă străină, pare ceva dezorganizat, repetitiv, se întinde mai multe ore. Cea mai mare parte din ea are loc în lumea misterioasă de după iconostas, ceea ce e foarte diferit de liturghia vernaculară, clar structurată a Vestului. Și cu toate acestea, e fascinantă. Și să nu uităm că a fost principalul element de susținere a creștinismului ortodox sub islam sau sub comunism, în vremuri în care credința nu putea fi învățată, creștinii nu puteau face muncă de asistență socială, erau limitați în libertatea lor de

mișcare, nu puteau face misiune. Liturghia a susținut rugăciunea, i-a catehizat pe credincioși, i-a întărit pe cei temători și a adus mărturie despre prezența veșnică a lui Dumnezeu între cei suferinzi și morți și despre victoria finală asupra morții. Liturghia Ortodoxă ridică tot felul de întrebări și ne reamintește că este ceva deosebit față de liturghia occidentală obișnuită. Liturghiile din Vest par complet inteligibile, ceea ce poate ascunde misterul lui Dumnezeu. Ele sunt și foarte „didactice”, urmărind ca prin fiecare acțiune sau cuvânt lumea să învețe ceva. Or, așa se poate foarte ușor pierde sensul primar al liturghiei – acela de a-l slăvi pe Dumnezeu și de i ne ruga pentru lume. Liturghia din Vest pare concepută pentru a distra și stimula o lume obișnuită să se distreze foarte bine prin alte părți. În schimb, liturghia Ortodoxă pare dintr-o altă lume, puritatea deosebită și lungimea ei creând această lume în care, o dată de pășești, ești înconjurat de sfinți și umplut de taina lui Dumnezeu. Unii sunt nedumeriți, confuzi, iritați și epuizați de liturghia Ortodoxă, dar continuă să se întoarcă în această lume diferită în timp și spațiu - o lume centrată, evident, pe Dumnezeu.

Părinții duhovnicești

Tradiția părinților duhovnicești a existat întotdeauna în creștinism. Începând cu primii căutători care-i cercetau pe monahii din deșert și „cereau un cuvânt”, bărbații și femeile i-au căutat pe sfinții care să-i călăuzească pe calea dificilă a urmării lui Hristos. Adeseori, această tradiție era doar una de orientare în viața spirituală, dar uneori s-a identificat cu taina spovedaniei. În ultimele decenii, ea a trecut prin schimbări majore în Vest; creștinismul anglican a redescoperit taina spovedaniei în cadrul Mișcării de la Oxford din secolul al XIX-lea (deși ea a fost practică și după Reformă, în diferite moduri). Călăuzirea spirituală a fost exercitată în spovedanie, de către preoți, deși existau anumiți laici precum Evelyn Underhill și C.S. Lewis, care practicau slujirea paternității spirituale prin retrageri spirituale și prin scris. În ultimii patruzeci de ani, în urma revoltei justificate a credincioșilor împotriva unui sistem – în mare parte – formal și legalist, au avut loc schimbări importante în privința practicii confesiunii în cercurile romano-catolice și anglicane, deoarece acest sistem nu urmărește o relație reală cu Dumnezeu și o schimbare a vieții. Din nefericire însă, în curând s-a observat că aceste schimbări au eliminat mult din ceea ce era bun în spovedanie. Rezultatul – credincioșii au abandonat complet spovedania. Consilierea spirituală a învățat multe din noile discipline ale consilierii și psihoterapiei, aducând o revigorare, dar și provocând multă confuzie în privința izvoarelor ei: consilierea spirituală este o

„îndemânare” ce se poate învăța sau un rezultat al sfințeniei dobândite? În privința acestei chestiuni și în cea a reînnoirii tainei spovedaniei, Ortodoxia românească are multe de oferit.

Cel ce străbate România aude vorbindu-se mult despre părinții duhovnicești – părintele Cleopa, acum trecut în lumea dreptilor, părintele Teofil de la Sâmbăta de Sus, părintele Serafim Man, părintele Arsenie Papacioc ș.a. Fiecare dintre acești – binecunoscuți – părinți duhovnicești au (sau au avut) un dar special al sfințeniei, care te face să te simți în prezența lor foarte aproape de Dumnezeu și mult mai atent la tine însuți în raport cu Dumnezeu. Totuși, tradiția lor este împărtășită tuturor preoților care spovedesc, mulți dovedind un dar special în exercitarea acestei slujiri, o slujire dăruită de Dumnezeu. Sfințenia, care înseamnă prezența lui Dumnezeu, nu se învață prin studiu, din multe cursuri ci vine în urma rugăciunii, a postului și trăirea cu credință a iubirii lui Dumnezeu – e un dar de la Dumnezeu. Însă de la părintele duhovnicesc vine calitatea iubirii; dacă el e un bun părinte duhovnicesc, îl va iubi pe cel care vine la el, iar acesta va simți această iubire și îi va răspunde tot cu iubire.

Ospitalitatea

România e o țară săracă. Știm aceasta și semnele sărăciei sunt evidente pentru toți cei care privesc dincolo de frumusețea peisajului și amabilitatea oamenilor. Cu toate acestea, toți vizitatorii creștini care am vizitat comunitățile Ortodoxe am fost copleșiți de amabilitate, ospitalitate, de dărnicie în mâncare și băutură. Se pare că sărăcia îi face pe oameni generoși cu adevărat, așa cum cei bogați arareori sunt. Se cuvine să te bucuri, așadar, de această ospitalitate și să mulțumești, acceptându-o pur și simplu, pentru ceea ce este ea. Însă aici există și o dimensiune profund creștină. Generozitatea face parte din Evanghelie; Dumnezeu e generos față de noi, iar noi reflectăm această generozitate atunci când o arătăm față de alții. Pe Hristos îl întâlnim în alții. De fapt suntem mai siguri că îl găsim în alții, decât în noi înșine. Ar trebui să cugetăm la acest lucru și să vedem că pe Hristos din noi îl primesc frații și surorile noastre din România. Aceasta ne întărește propria noastră conștiință a importanței credinței noastre creștine. Suntem meniți să fim una și să ne recunoaștem ca frați și surori, sau chiar ca membre ale aceluiși trup. „Iubiți-vă unii pe alții și așa veți împlini legea lui Hristos” spunea Sfântul Ioan. Creștinii ortodocși români ne pot învăța dragostea, să iubim mai generos, mai sincer, mai complet, dar de asemenea mai teologic. Când vedem cât de mult este legată de credința în Hristos generozitatea ce

ne este arătată, propria noastră credință este îmbogățită și eșecurile noastre în a iubi pe alții sunt dezvelite. Poate ne rușinăm, cea ce nu este rău deloc, mai ales dacă învățăm o nouă generozitate pe măsura celei pe care o primim.

Icoanele

Suntem adeseori întrebați: „Aveți icoane în Biserica Anglicană?” Răspunsul este și da și nu. În vremea exagerărilor din timpul Reformei, statuile din multe catedrale și biserici au fost înlăturate, iar frescele acoperite cu vopsea; dar principiul folosirii culorii și formei nu a fost niciodată pierdut. Minunatele noastre catedrale, cu superbe arce avântate spre cer, înalță mintea la Dumnezeu. Vitraliile, operele de artă modernă și muzica frumoasă ne reamintesc de bogăția lumii nevăzute din jurul nostru și de frumusețea lumii naturale, pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o. În ultimele decenii, icoane pictate în manieră bizantină și-au făcut apariția în mii de cămine, în multe catedrale și biserici parohiale. Celebra icoană a lui Iisus, zugrăvită de către Andrei Rubliov, este de departe cea mai populară, dar și altele, reprezentându-i pe Hristos și Maica Domnului și-au făcut apariția. Ele sunt apreciate și iubite, iar mulți occidentali învață acum să picteze ei înșiși icoane și să le folosească firesc în rugăciunile lor de fiecare zi.

Totuși, mai avem multe de făcut. În Vest, tendința este de a aborda icoanele ca o formă de artă religioasă, menită să inspire, să educe și să distreze. Însă icoanele sunt mult mai mult de atât și realizăm aceasta doar atunci când vedem un credincios ortodox venerând icoanele. Unora le pare o formă de superstiție și idolatrie, dar luându-le mai îndeaproape ne dăm seama că sunt departe de așa ceva. Cinstirea icoanelor ne aduce în prezența nevăzutei, dar foarte reale, lumi a lui Dumnezeu, din jurul nostru. Aplecându-ne spre a săruta o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe înseamnă că noi ne plecăm în fața tainei Întrupării. Prosternarea înaintea unei icoane a lui Hristos ne taie mândria, care ne împinge la a ne considera egali cu toată lumea, chiar și cu Dumnezeu. În tradiția icoanelor există o bogăție pe care Vestul, cerebral și raționalist, o are de învățat pentru a-și întregi concepția despre Dumnezeu.

Postirea

Am o amintire mai veche, de pe vremea etapei incipiente a prieteniei mele cu România, despre Mitropolitul Serafim² vorbind comunității noastre monastice. Zicea:

² Este vorba despre IPS Serafim Joantă - n. ed.

„Vă rugați aici atât de mult și rugăciunea voastră este minunată. Dar nu postiți. Creștinul are nevoie de două aripi, ca și pasărea. Voi aveți doar una și vă învârtiți în cerc; nu vă puteți înălța la Dumnezeu.”

În Occident, postul are o faimă rea. Binențeles, până la jumătatea secolului XX, postul făcea parte din viața catolică occidentală, iar redescoperirea lui în Biserica Anglicană se datorează Mișcării de la Oxford. Însă de prin anii '60 a fost abandonat de către cei mai mulți. Postul este nesuferit lumii, văzut ca o pedepsire nesănătoasă a corpului, un fel de zgârcenie, ceva plin de tristețe. Curios însă, occidentalii sunt foarte preocupați de diete, atât pentru sănătate, cât și pentru a arăta mai bine. Mii de oameni nu mănâncă produse din carne, din simpatie față de lumea animalelor; iar dacă numești regimul de dietă sau cel vegetarian *post*, ești considerat zgârcit, înșelător sau pelagianist. Dar, stând de vorbă cu mitropolitul Serafim și cu alți ortodocși care înțeleg și îndrăgesc postirea, ne dăm seama că postul este o sursă de bucurie. Postul ne face liberi; postul marchează perioadele de pregătire de dinaintea marilor sărbători și ne ajută să simțim mai bine bucuria sărbătorii. Postul este bun și pentru sănătatea corpului nostru, dacă îl practicăm cu moderație. E și mai bun pentru sănătatea noastră sufletească, dacă îl practicăm fără mândrie și fără dorința de a-L impresiona pe Dumnezeu.

Postul a fost de-a lungul secolelor creștine și nu numai, unul dintre cele mai puternice ajutoare în sfințenie și rugăciune. Islamicii postesc, hindușii postesc. Însă creștinii occidentali au abandonat brusc postirea, făcându-și un deserviciu incomensurabil. Toți care am cunoscut Biserica Ortodoxă ne-am minunat de puterea sa interioară, de bucuria și iubirea ei, de simțirea Duhului care domnește în ea. Fără îndoială că un motiv al prezenței acestor daruri ale Duhului și a acestei puteri interioare este și tradiția postiri. Dacă obsevăm la ortodocși bucuria și puterea care o primesc prin post, poate ne vom convinge și noi că am pierdut ceva, fără de care nu putem trăi.

Teologia

Este o vorbă care zice că teologul se roagă la masa de lucru și studiază teologia pe genunchi. Există o tradiție a unității teologice, care a fost adeseori uitată în Vest. Teologia este abordată ca o disciplină academică, alături de cercetarea sociologică și științifică. Acest lucru are și ceva bun, fiindcă asigură standarde ridicate pentru teologie și descurajează creștinii de la a vorbi într-o limbă pe care alții nu o

înțeleg. Însă încurajează oamenii și la a uita că teologia trebuie umplută de viață și informată de credința în Hristos. De asemenea, încurajează oamenii să creadă că rugăciunea nu trebuie să fie teologică. Rezultatul acestei separări din Vest este o spiritualitate superficială și sentimentală și o teologie uscată și închisă.

Teologia Ortodoxă, în ansamblul ei, a rezistat separării. Teologia se dezvoltă în Biserică, comunitatea credincioșilor gândind laolaltă în problemele credinței. Teologia se exprimă în liturghie și rugăciune. Dacă, așa cum un alt articol din această carte sugerează, teologia creștin-ortodoxă are nevoie de o doză sănătoasă de critică istorică pentru a o stimula spre o nouă viață, nu e nici o îndoială că și teologia occidentală are nevoie de lumea mult mai integrată, centrată pe Hristos, a teologiei creștin-ortodoxe, spre a o redirecționa înspre Dumnezeu.

Anul 1054 trebuie privit ca unul dintre cei mai tragici ani pe care i-a văzut lumea creștină. A fost momentul crucial al lungii separări dintre Est și Vest, o separație care a dus mai târziu la cucerirea Constantinopolului de către cruciații occidentali, în 1204, apoi la o dominare crescândă a Estului de către lumea musulmană, urmări cărora Vestul, în cele din urmă, nu le-a rezistat. A fost un an care a dus la îmbolnăvirea celor două corpuri creștine, la dispariția înțelegerii lor. De atunci, ambele brațe ale creștinismului au înflorit; au avut momentele lor de glorie, sfinții proprii, rugăciunea și teologia lor, dar și tragediile lor. Azi, când ne privim în noua lumină a răsăritului, vedem cât suntem de incompleți unul fără altul. Avem nevoie unii de alții, părțile despărțite ale trupului trebuie să se unească, sângele trebuie să circule. Nu e o sarcină ușoară să vindecăm o ruptură de aproape zece secole, dar putem începe prin a vedea ce mare nevoie avem unii de alții. „Căci precum trupul unul este, și are mădulare multe iar toate mădularele trupului, multe fiind sunt un trup, așa și Hristos.” (I Corinteni 12, 12). Trebuie să recunoaștem comoara celuilalt și propria noastră nevoie de ceea ce descoperim în Hristos, cel ce ne unește pe toți.

THE OXFORD MOVEMENT AND THE MODERN WORLD

1. Introduction

On the 14th July 1833 a quiet, godly priest preached the Assize sermon to the assembled judges in the city of Oxford. He preached on “National Apostasy”. The

sermon did not make much of an impression on the day but John Keble's friends always considered this event was the start of the Oxford Movement, of which Keble himself became a reluctant, retiring leader. The situation of which Keble spoke was the law promulgated by the government of Lord Grey to reduce the number of Irish bishoprics. The fact was Ireland had too many Anglican³ bishops. The majority of the Irish people were Catholic and very poor, yet they had to support out of their taxes the large salaries and establishments of the bishops of the (Anglican) Church of Ireland to which they did not belong. The English government saw this as an injustice and a source of the constant discontent against the English in Ireland and wished to reform the injustice. Since the Church of England and Ireland was a state Church the government had the legal authority to do so.

John Keble protested because he believed the government did not have the right to suppress bishoprics. The Church was the Body of Christ and the State should have no rights whatsoever over it. The English people, in allowing Parliament to make rules for the Church were turning away from the vision of the Church as a divine body and were allowing it to become a department of state. The Church itself, in its bishops and leaders were permitting this to happen and needed to be recalled to a truly divine vision of the Church.

How should we understand this conflict between Church and State? On the face of it Keble and his supporters were political conservatives, deeply Tory in their sympathies, obscurantist in their view of the modern world and narrow in their perceptions of the rights of others (for instance, the Irish!) Lord Grey and his Whig government were concerned to adjust the conditions of society to meet the new conditions of the modern world. They were responsible for bringing in many reforms which helped the poor, which freed Roman Catholics from their disabilities, which regulated (at least by a little) the exploitation of children in mines and factories. Our sympathies in a political and social sense are much more with them than with the conservative and apparently obscurantist Keble and his friends.

Yet Keble's protest was of crucial significance in the life of the Christian Church in England and the perception he had of the nature of the Church was of huge importance to its future in England. A conservative, politically irrelevant protest (the Irish bishoprics remained rightly suppressed) started a revolution. To understand this we need to take a quick look at the history of Christianity in England, and see the context out of which Keble's protest arose.

2. An Ancient Church

People who have a very small knowledge of the Anglican Church often think, wrongly, that the Church of England was founded in the 16th Century by Henry VIII. In fact Christianity first came to England in the second or third centuries and the first English martyr, St Alban is thought to have been martyred under Septimius Severus in c.209. During the early centuries much mission work in the north of England was done by Celtic monks coming from Ireland but in 597 the Archbishopric of

³The term Anglican to describe Christians in communion with the Archbishop of Canterbury actually only became common towards the end of the 19th Century. Even now in England it is more common to speak of the Church of England rather than the Anglican Communion which is worldwide.

Canterbury was established by Pope Gregory the Great and a strong English Church developed in union with Rome. In the Sixteenth century Henry VIII (a devout Christian though also a wicked man! who had earned praise from the Pope for a book against Luther) desperately needed to remarry in order to secure a son and heir to the throne. The Pope refused him a divorce and so he cut the links of the Church in England with Rome and took on himself the right to govern the Church in England. He made no changes of doctrine or liturgy and most of the bishops remained in place. Under his successor, Edward VI, a boy, a much more Protestant leadership introduced considerable Protestant changes. A brief unhappy rule by the Catholic Mary turned the people firmly against the re-establishment of the Roman Catholic Church and when Henry's daughter Elizabeth ascended the throne in 1558 she recognised that England needed peace and unity. She set about establishing a church that would embrace people of the widest possible beliefs. The famous English Via Media came into being. There were bishops, sacraments and mostly sound Catholic teaching (though without the Pope.). There were, however, a large number of Calvinists and Lutherans in the Church and from time to time they gained the ascendancy. The Seventeenth Century was largely the century of the Catholic Anglicans, with the interlude of 12 years under Cromwell when a Puritan form of Church government was in place. The eighteenth century was largely Protestant in its emphasis and included the great Evangelical revivals both in the Church and outside it (resulting in John Wesley's Methodism). More seriously the traditional doctrine of the Divine Right of Kings came to be interpreted as giving rights to the King and Parliament to rule over the Church. The Church itself tended to see itself as the conscience of the nation, the department of state charged with the nation's religion. There were many and noble exceptions, but by the beginning of the Nineteenth Century their voices were little heard.

In the meantime the world had changed. England had been a small country with no great European influence. However, in the seventeenth century the great scientific advances put England in the front of the European nations. The world was explored by English mariners and an empire came into being. New political forms disturbed the old monarchies. The French Revolution changed the face of Europe. The industrial revolution changed the face of society and brought people into the overpopulated, squalid industrial cities. The Church was not ready to meet this crisis and tended to react negatively, shutting its eyes to the problems and expecting the old world they had always known to return. Meanwhile Bishops lived as great lords with palaces and a great number of servants. Some priests were wealthy and ambitious; many priests were poor and depressed. Few people in the Church had any real understanding of the divine nature of their call. This was the world to which John Keble spoke his message. The message could easily have got lost but it was taken up by one of the most brilliant priests of the day, John Henry Newman, who for twelve years flashed like a meteor, or a storm, across the Oxford skies.

3. Three Friends

During the critical years of 1833 - 1845 three priests found themselves cast as leaders of the Oxford Movement. John Keble we have already met. He is often referred to as the saint of the Oxford Movement. He was one of the most brilliant minds Oxford had seen for years and was revered for his brilliance. When Newman met him at Oriel College he felt he wanted to sink through the floor with shame. Yet sitting next to him at dinner Newman found Keble chatted away like an undergraduate. Always

unassuming, unself-conscious Keble was loved by everyone. Brilliant though he was Keble was a priest first and after a few years teaching students at Oriel he became vicar of a country parish and remained a parish priest for the rest of his life. Yet Keble was also a poet. His book, *The Christian Year*, a series of poems based round the feasts and fasts of the Christian year, was one of the best selling books of the century. Through his poetry Keble helped to make Christianity accessible to the senses. He had imbibed the principle of the Romantic movement that people need to use their feelings, and that important realities, such as God, must be experienced as much as thought about. Also through his poetry Keble was able to put across the fundamental ideas of the Oxford Movement, the sense of purity and the search for holiness, the promise of redemption and the reality of regeneration. People whose spirits had grown dry through the century of the Enlightenment with its exaltation of the human mind, found themselves coming alive again in the waters of poetic imagination. It was to this world that the newly discovered world of the sacraments appealed.

If Keble was the saintly priest of the Movement John Newman was undoubtedly the prophet. He came from an evangelical background and never lost his passionate love for Christ and his longing to bring the fullness of the Christian mystery to the people of England. He believed in the power of the word and was for a few years the most famous preacher in Oxford. Sunday by Sunday his Church was filled with undergraduates, tradesmen, house wives, nobles and serving men - who sat spell bound by his oratory, his quiet voice penetrating the corners of the church and giving them a vision of what it was to be a citizen of the Kingdom of God. At the same time he began a series of Tracts (though most were actually quite weighty books) intended for the clergy to educate them into the mystery of catholic Christianity that Newman and his friends were discovering. Again these Tracts turned out to be astonishingly popular and sold in vast numbers, soon finding their way into country vicarages up and down the country, giving surprised clergymen a new vision of their calling as priests of the Church of God. Many were thrilled by them. Many no doubt were baffled. Many were appalled. To them it appeared that this young Mr Newman was simply teaching Roman Catholicism and trying to seduce the pure Protestant Church of England back into the arms of the Scarlet Woman of Rome.

The third great figure of the Movement, Edward Pusey was very different from the other two. Also a very great scholar - weighty, rather than inspired - he was Professor of Hebrew but read deeply in the Fathers and the Caroline Divines⁴. His life had been blighted by the early death of his much loved wife. Although capable of sweetness and loving at heart he gave an impression of gloom not lightened by his massive and overwhelming scholarship. Cautious at first of the enthusiasm generated by Newman he too believed in the vision of a Church which was truly the Church of God and when once convinced of a doctrine set himself to teach it with absolute courage and integrity.

Around these men gathered others - William Palmer, Hurrell Froude, Robert Wilberforce, Tom Mozley - and in the Oxford fashion the Movement became one of enthusiastic young men championing their heroes, waging wars over all sorts of issues which they perceived (not always rightly) to be issues at the heart of the faith. There

⁴ The Theologians of the 17th Century - Andrewes, Laud, Cosin and many others whose wide patristic learning helped form a firm foundation of faith and doctrine for the Church of England

was much opposition, often very vocal and powerful and emanating from some of the highest authorities of Church and University. The opposition chiefly showed itself from three quarters. First there was the inherent conservatism of the English people, especially those in the Church and University who believe that all change is bad and that the only safe thing is to do what has been done before and to resist change at all costs. It is part of the irony of the period that the Tractarian cause, which sprang out of the deeply conservative minds of its leaders should have appeared (rightly) to be such a radical force for change. Secondly there were those for whom Rome was the great fear. For centuries the Church of England had nourished memories of the burning of heretics under Queen Mary and the supposed treasonous activity of Jesuit priests. Now they saw ideas that they took to be “Romish” being preached at the heart of the University to the young men who were the future clergy of the Church. They were horrified and accused Newman and Pusey of trying to deliver the English Church back into the arms of Rome. Thirdly, they were opposed by the new rational thinkers, the political liberals, the churchmen who quietly set aside divine activity in the world and were content for the Church to be ruled by the State. These men were the “modernists” of the period. Much of what the Tractarians taught sounded to them like superstition or obscurantist doctrines from a pre-scientific, uneducated past.

4. Their teaching.

What were they teaching? They taught that the Church was inhabited by Christ, filled with the Holy Spirit. They taught that this Church was founded by the apostles and was still guided by the apostles. They taught that Christ was really present in the Eucharist and implored people to accept the disciplines of the life of prayer, of fasting and continual watching over the heart. They were not, at this point interested in the doctrines of the Church of Rome - Transubstantiation, Immaculate Conception, and had certainly no wish to reinstate the Bishop of Rome whom most of them regarded with as much suspicion as any other Englishman of the time. Their real roots were in the Greek and Latin Fathers. All three of them read Greek and Latin as easily as they read English. They sought their authority and found their inspiration in the writings of Origen, Athanasius, John Chrysostom and their company. Believing the Church needed these writings they began to translate them into English, publishing them often at their own expense. They also found their inspiration in the great Anglican theologians of the late 16th and 17th Centuries - the so called Caroline divines - Hooker, Andrewes, - and later teachers such as Thomas Ken and William Law. Classic Anglicanism was their aim, an Anglicanism founded on the patristic teaching, retaining all the sacramental wonder of a Church that is the Body of Christ but free from the supposed errors of Rome. They also lived out their own teaching. They reintroduced the sacrament of confession - Pusey and Keble becoming particularly sought after confessors, though this too appalled the opposition, to find confessions being heard again in the Protestant Church of England and as a consequence of their more exalted view of the Church and the reality of worship they began to plead for far higher standards of worship, with better decorated churches and priests properly clothed in clean and decent vestments. At this stage they were very restrained, asking only for the surplice and clean linen on the altar. Yet it was a beginning of that whole development of liturgy and ritual in the Church of England which can be seen as a natural expression of the romantic movement, or as a desire to translate one's theology into action and show by how one worshiped what one actually believed about the reality of God.

In all this they were trying to make people see again that the Church was the vehicle for the divine. The Church was not a mere human institution but was filled with the presence of God. To understand the mystery of the Church one needed to look back through the centuries to see how God has been present in all ages to all people, guiding them, protecting them from error and bringing them to sanctification. The Church of England was more than just a gathering of English men and women. It was part of the Church of the Apostles and the spirit of the Apostles was to be found in its teaching today.

They also taught that holiness was a divine quality that all Christian people should seek. It was a quiet undemonstrative holiness. Keble wrote in one of his most famous hymns:

Blest are the pure in heart
For they shall see their God...

From this concern for holiness grew a new devotional system, increased use of the sacraments of confession and communion, acceptance of fasting and eventually the re-establishment of the monastic life.

5. Newman's conversion

In the first years of the Movement Newman was constantly accused of being a secret Roman Catholic and of trying to subvert the Church of England to the Roman faith. He indignantly denied this. He was absolutely convinced that the Church of England was a true part of the Church Catholic, and needed only to be re-awakened to its divine nature and the richness of its catholic heritage. He believed the Pope had no right to his extravagant claims of authority; he also believed that Rome had introduced new doctrines to the Christian faith which had no warranty in Scripture. In the late 1830's his faith in this position came to be undermined. In the first place he was hard at work translating the Greek Fathers. He found Athanasius deeply attractive, but came to wonder whether in fact the Church of England was now in the position of the Arians, thinking they were the true Church but cut off from the true Catholic Church by wrong belief. Then as criticism of his Catholic stance in the Church of England grew, he wrote his final tract - the famous Tract 90 in which he set himself to show that the Thirty Nine Articles - the foundation document of the Church of England's Protestant faith - could be given a fully Catholic interpretation. There was uproar. Protests flowed in from all sides. He was compelled by his bishop to fall silent. An attempt by the University of Oxford to condemn Tract 90 was prevented only by a veto. Now it was clear to Newman that the majority of the Church of England would not be persuaded that theirs was a truly catholic church. At this point he set himself to explore the possibility that doctrine could develop - and that the developments of doctrine in the Roman Catholic Church were therefore justifiable. By the time he had finished this book he was clear that he had to convert. In 1845, after two years of hesitation, agonising and prayer he was received into Roman Catholic Church. The picture of him going from Oxford, tears pouring down his cheeks as he left behind his friends, his church, his university and twelve years of a passionate attempt to bring the Church of England back to its Catholic heritage is a picture that moves us to this day.

6. The aftermath

Newman's departure was thought to be a disaster for the Oxford Movement. Most people expected it to fade away. This did not happen. Pusey and Keble remained. They were different people, much quieter, but totally secure in their Church and widely respected for the learning and holiness. Already a large number of younger clergy and lay people had come to follow the new teaching and were spreading it in their parishes. Far from fading away the Oxford Movement now moved out of the city of Oxford and began to find expression in London, in the cities of England, in parishes and before long overseas. A number of factors helped this to happen:

i) The obvious holiness of Keble and Pusey and the ideal they set up of a Church filled with Christ and seeking to bring people into a sacramental life of the Kingdom of God was enormously attractive to people living in a Church in which worship had become dreary and theology dry and uninspired.

ii) The romantic movement itself had a powerful appeal. Gothic architecture with its appeal to the past encouraged people to look again for a kind of religion that accepted the richness and beauty of a more catholic Christianity.

iii) The swiftly growing cities of England desperately needed priests who would work very hard, in very difficult conditions, in areas of great poverty. The Oxford Movement inspired young men to become such sacrificial priests and even bishops who strongly opposed their teaching and catholic practice valued their devotion and allowed them to continue their work.

iv) The Oxford Movement did not remain an intellectual movement of Oxford scholars. From the start and increasingly after Newman's departure it took on an appearance that made it attractive to a wide range of people. The pursuit of holiness and the need for dedicated priests and nuns brought the monastic life back into existence after a gap of 300 years. The concern for the beauty of worship and a desire that worship should express the mystery of sacramental presence in daily life encouraged people to bring back forms of worship and vestments which had been lost at the Reformation.

v) Scholarship itself began to research areas of history and liturgy that had been much neglected and provided increasing evidence that the Church of England really could be regarded as part of the Church Catholic.

vi) The British empire gave a new impulse to mission and people began to be fired with enthusiasm for bringing the Gospel and this new vision of the Church to parts of the world where Christianity had never been preached. This missionary enthusiasm, coupled with the missionary endeavours in the slums of the English cities gave a new commitment and self-sacrificing devotion to the Church.

vii) This new involvement with the poorest members of society made members of the Oxford Movement aware of the need to raise the standard of living of the working classes. This brought into being a strong Christian Socialist Movement led by Anglican priests such as Charles Gore (later Bishop of Birmingham and Oxford) and Henry Scott Holland. The new Anglo-Catholics (the name given to the successors of

the Oxford Movement) showed themselves at the forefront of the social change necessary to keep the Church in touch with the working classes and attracted some of the best Christians to their ranks.

viii) Intellectually its second or third generation of leaders showed themselves unafraid to meet the movements of the academic world. Charles Gore led a group of scholars to produce a book of essays *Lux Mundi* (probably the best known theological book of the 19th Century) which accepted that scientific advance and historical criticism had a vital place in the development and understanding of doctrine and scripture.

7. The Oxford Movement and the modern world.

This brief sketch shows a number of paradoxes at the heart of the history of the Oxford Movement. In the first place it was a deeply conservative movement both in terms of political attitudes and theological opinion. However the political conservatism proved not to be of the essence of the movement and as the consequences of the new insights doctrine of the Incarnation became apparent people realised that the Church cannot ignore the situations in which the children of God are treated unjustly, or unequally. So many of those who were part of the Anglo Catholic movement became committed socialist too. (One must add that this is British socialism which was a generally milder, less doctrinaire affair than continental socialism, and which never became anti-Christian.) At the same time the new inspiration for a view of the Church which reintroduced a powerful God intimately involved in the transformation of his people into a truly sanctified people caught up some of the great intellects of the time; men who were not afraid to rethink doctrines in entirely new terms, engage with historical criticism, accept the challenges of German biblical criticism and show that where ever science truly pursued truth it was discovering the truth of God.

Secondly, the Oxford Movement took on the inspiration of the Romantic movement which dominated literature in the nineteenth century. This led to some strange events and fantasies, in a few corners of the land, but on the whole released the new power of imagination into the service of the Christian faith. Theology and faith did not have to be drily intellectual and coldly rational. Reason and intellect were not rejected but they were enlivened by imagination; colour, music and movement found expression in the new enthusiasms for worship and Church architecture, enthusiasms that expressed the belief in a much more exciting, life giving, mysterious God than people had known of before.

Thirdly, the nineteenth century was a time of exploration, empire building and confident advance. The young movement identified itself with this and moved out into the mission field in large, impressive and often self sacrificing numbers. (It was reckoned that a young missionary going to central Africa could expect to die of disease within five years - but they went in their hundreds). For roughly a hundred years, from the 1850's to the 1950's Anglo Catholics were amongst the leaders of the Anglican world in almost every arena.

Sadly, the heirs of the Oxford Movement have shown themselves less able to cope with the very different world of the late Twentieth century. That is another story which needs a separate article. Yet those of us who love this Catholic vision of an Anglican Church fully part of the whole church Catholic to which Orthodox and Roman Catholics belong, look back with love and gratitude to the courage and vision of the founders in the 1830's. A new mythology inspires us - Newman holding all Oxford by his spell binding preaching; Pusey bringing his huge learning and passionate devotion to God into the service of this vision; Keble living the life of a holy parish priest, humble and retiring yet sought after by all who valued holiness; Newman's agonising parting with his friends as he followed his vision into a strange and foreign Church; new Sisterhoods springing up restoring the monastic life to the Church of England; Father Benson founding the Cowley Fathers; Charles Gore, Scott Holland with their fearless embrace of new theological and social ideas; and the thousands and thousands of young men and women who caught this glorious vision and were led into a life long service of God which changed the face of the Church of England. *Laus tibi, Domine!*

SELECT BIBLIOGRAPHY

- Gerogina Battiscombe *John Keble- A Study in Limitations*. Constable Press. 1963
Perry Butler *Pusey Rediscovered*. SPCK 1983
Owen Chadwick *The Spirit of the Oxford Movement* Cambridge University Press 1990
Geoffrey Faber *Oxford Apostles* Penguin Books 1954
David Newsome *The Parting of Friends* John Murray 1966
G.L.Prestige *The Life of Charles Gore* Heinemann. 1935
Geoffrey Rowell, *The Vision Glorious*. Clarendon Press. 1991.
Meriol Trevor *The Pillar of the Cloud; Light in Winter (Two vols)* Macmillan 1962

CS LEWIS ȘI *THE INKLINGS* ÎN VIAȚA CREȘTINĂ DIN OXFORD

Această discuție a început într-un pub⁵. Un pub numit *The Eagle and Child*⁶, situat în Oxford. În timpul anilor '40 și '50, dacă te duceai pe acolo, aproape în fiecare zi de luni, pe la vremea prânzului, l-ai fi văzut pe C.S. Lewis împreună cu fratele lui, Warnie, și cu John Tolkien, bând bere. De obicei, tot acolo mai întâlneai și doi sau trei prieteni – pe Hugo Dyson, poate și pe Charles Williams. Uneori dădeai și peste Neville Coghill, Humphrey Havard sau Owen Barfield. Vorbeau tare, în principal despre literatură, uneori despre creștinism. Erau buni vorbitori, iar ceilalți clienți îi ascultau. În serile de joi, același grup se întrunea în camera lui Lewis de la

⁵ Local cu specific britanic - n.trad.

⁶ rom. „Vulturul și Copilul” - n.trad.

Magdalen College, unde unul dintre ei citea ceva ce a scris dintr-un manuscris, iar ceilalți discutau critic cele auzite. Aceștia au fost *The Inklings*. Au devenit celebri în Oxford; susțineau un tip de creștinism de modă veche. Toți erau laici și nici unul nu era teolog profesionist. Lewis era un cărturar de Limba Engleză – la fel Tolkien, Coghill și Dyson. Warnie era un ofițer în rezervă, interesat în mod deosebit de istoria franceză. Williams era editor, autorul unor romane stranii și a unor poezii încă și mai ciudate. Havard era medic, Barfield avocat. Tolkien și Havard erau romano-catolici, ceilalți anglicani. Pe măsură ce veneau și alți oameni, influența lor se răspândea; ceea ce făceau ei era să arate că un creștin credincios poate fi la fel de bine un bun cărturar și scriitor; dar mai ales, ei cultivau marea virtute a prieteniei. Centrul acestui grup a fost C.S. Lewis. Cum era el, C.S. Lewis?

Era irlandez – irlandezilor le place să vorbească, iar el era un mare vorbitor, foarte deștept. S-a născut în 1898 și, după serviciul militar din Primul Război Mondial – unde a fost grav rănit – a studiat la filologia clasică și filosofia la Oxford, obținând doctoratul în ambele discipline și engleză, pe deasupra. În adolescență a renunțat la religie devenind ateu; drumul de reîntoarcere la credință a fost lung, marcat de o ceartă lungă, în primul rând cu el însuși și apoi cu Dumnezeu. Într-una din cele mai bune autobiografii pe care le-am citit vreodată, *Surprised by Joy*, el descrie această călătorie. N-a vrut să devină credincios, a luptat împotriva acestui lucru. Spunea la un anumit moment: „Agnostici amiabili vorbesc uneori despre căutarea omului după Dumnezeu. S-ar putea la fel de bine vorbi de șoarecele plecat în căutarea pisicii!” Dumnezeu era Dușmanul și, în cele din urmă, El l-a învins. Iată cum descrie el momentul când a capitulat:

„Imaginează-ți, eu, singur în aceea cameră de la Magdalen, noapte după noapte, simțind, ori de câte ori îmi ridicam mintea de la lucru, apropierea fermă și necruțătoarea a Celui pe care eu îl evitam cu atâta consecvență. Lucrul de care mă teameam cel mai mult s-a întâmplat. În trimestrul de vară din 1929 am cedat și am admis că Dumnezeu era Dumnezeu; am îngenuncheat și m-am rugat – eram probabil, în aceea noapte, cel mai deprimant convertit din întreaga Anglie. Nu vedeam pe atunci lucrul care acum e cel mai luminos și mai evident: Divina umilință, care acceptă un convertit chiar în astfel de condiții. Cel puțin Fiul Risipitor s-a întors acasă pe propriile picioare. Dar cine poate adora cu vrednicie această Iubire care deschide porțile cele veșnice unui

risipitor, care e adus înăuntru dând din picioare, zbatându-se, încrâncenat, căutând cu privirea în toate direcțiile o șansă de scăpare?”

Fiind un necredincios convins, acum devine un apologet creștin. A scris foarte mult și opera lui poate fi împărțită în trei grupe:

1. Scrierile lui de specialitate – limba și literatura engleză. Cele mai bune două lucrări ale lui din această grupă sunt *Preface to Paradise Lost* și *The Allegory of Love*. Era „acasă” în vechea literatură engleză, iar măreața mitologie a lui Milton, *Paradise lost*, l-a ajutat să se apropie de creștinism. A fost de asemenea un specialist în engleza medievală și în tradițiile franțuzești ale amorului curtenesc. Aceasta l-a ajutat să-și adâncească aprecierea pentru modul generos în care Dumnezeu tratează omenirea.

2. Scrierile lui aplogetice – cele mai multe scrise în anii `40, foarte populare în acea vreme, deși azi sunt demodate. Lewis a scris despre minuni și problema suferinței. Una din cele mai populare cărți despre creștinism a fost *Mere Christianity*; o alta, care a fost populară mai mult timp este *Screwtape Letters*. Aceasta din urmă cuprindea o serie de scrisori din partea unui diavol bătrân către unul mai tânăr, în care îl învăța pe acesta din urmă cum să ispitească oamenii spre a-i duce la pierzanie – o carte captivantă și amuzantă, pe alocuri. Diavolul mai experimentat, plin de viclenie, învăța că păcatele mici pot fi distrugătoare, sfătuindu-și nepotul să nu încerce ispitirea creștinilor cu păcate mari – e destul de periculos; mult mai recomandabil este să îndemne la dispreț pentru alții, la lene, la nemulțumire. Singure aceste lucruri îi pot distruge.

3. Scrierile lui de ficțiune – în două serii. A scris o trilogie SF – *Out of the Silent Planet*, *Perelandra* (sau *Voyage to Venus*) și *That Hideous Strength*. Ca literatură SF, cred că aceste cărți sunt cam slabe și neconvingătoare, dar ele explorează subiecte religioase. *Perelandra* conține un episod despre Adam și Eva, în care aceștia rezistă ispitei și nu cad în păcat. *That Hideous Strength* este un atac îndreptat asupra raționalismului modern, care încearcă să ignore prezența supranaturalului, despre care Lewis crede că este de la sine înțeles în lume. În fine, a scris și *Narnia Stories*, povestirile pentru care Lewis mai este faimos și azi. La cincizeci de ani după ce au fost scrise aceste, povestiri încă se mai vând bine. Ele povestesc despre o altă lume, accesibilă doar copiilor. În ea există mult rău, dar binele învinge întotdeauna, bărbații și femeile trebuie să fie nobili – se poate remarca aici cunoașterea aprofundată a civilizației medievale de către Lewis. Și în spatele tuturor este Aslan – un leu, dar de fapt, o imagine a lui Hristos. Autorul spunea că toate acestea nu sunt alegorii, lui îi

plăceau încă din copilărie acest gen de povești și, fiindcă nimeni nu le-a scris, s-a apucat el să o facă. Cred că sute de oameni – poate mii - și-au început itinerarul întru creștinism aici, în Narnia. De ce? Ei bine, fiindcă li s-a revelat o lume a imaginației. Au realizat că e ceva dincolo de această lume, ceva care vorbește despre bunătate, bucurie, valori transcendente. Acești oameni prind gustul de aceste lucruri în Narnia, iar atunci când revin în lumea reală și le caută, le regăsesc în creștinism.

Cea mai mare parte a poveștilor din Narnia sunt excelente, procură o lectură foarte plăcută. Însă la o privire mai profundă, ele sunt reprezentări ale lui Dumnezeu, Hristos și ale comportamentului creștin – lucru foarte important. De exemplu, în prima carte, când copiii aud pentru prima dată de Aslan - că de fapt el e un leu, Susan întreabă: „Aslan e un leu; nu-i primejdios?” iar Mrs. Beaver răspunde: „Am zis eu că ar fi neprimejdios? Evident că e primejdios, doar e Aslan. Dar e bun.”

Cele de mai sus sunt foarte importante pentru mine; nu știu cum o fi la creștinii ortodocși, dar în lumea occidentală există o mare dorință de a-L face pe Dumnezeu neprimejdios, inofensiv. Dumnezeu nu face nimic care ar răni pe cineva, nu trebuie să-ți fie teamă de El. E ca o pisică alintată și prietenoasă, fără gheare. Un astfel de Dumnezeu nu e bun într-o lume în care e așa de mult rău. Aslan e periculos, luptă pentru bine, distruge răul. El are standarde ridicate pentru cei care îl urmează. E puternic, dar e de o bunătate profundă. De asemenea, în Vest, oamenilor nu le place ideea de bunătate; le pare ceva slab, plictisitor, ceva de mic-burghez. Occidentali l-au uitat pe Platon și marile lui discuții despre *agathos* și *kalos*. Lewis demonstrează cât de bogată, interesantă, puternică și atractivă este bunătatea și că, fără ea, viața nu merită trăită.

Pentru mine, întregul concept al Narniei este ceva sacrosanct. Ne vorbește despre o altă lume, strâns legată de a noastră. Probabil nu vei observa niciodată, dar dacă ochii și atenția îți sunt treze, vei afla brusc că poți păși într-o altă lume a frumuseții, a ideilor înalte, a nobleței. Fiecare devenim un rege sau o regină, lucrurile obișnuite capătă un nou înțeles. Ni se cere un comportament mai bun și descoperim că de fapt suntem capabili de fapte mai bune și mai temerare decât credeam. Evident, e lumea lui Dumnezeu, prin care ne călăuzesc Sfintele Taine. Nicăieri Lewis nu amintește de Dumnezeu în Narnia – nici nu e nevoie; e țara lui Aslan și Dumnezeu se află pretutindeni.

Imaginea finală a Narniei este și sfârșitul ei. Copiii mor într-un accident feroviar, când Narnia se sfârșește. Ei nu realizează imediat că au murit, descoperă

doar că se află într-o lume mai mare și infinit mai interesantă. Acolo îl întâlnesc pe Aslan, care le spune: „Voi sunteți – după cum se spune în Țara Umbrei – morți. Trimestrul s-a sfârșit, a început vacanța. Noaptea a trecut, e dimineața.” Această lume, așa frumoasă cum se arată (Lewis a fost îndrăgostit de frumusețea ei naturală și de bogăția ei umană), este doar o pre-gustare, o simplă umbră a ceea ce va veni.

Acum despre Tolkien. El e celebru prin opera sa, *The Lord of the Rings*. E povestea hobbiților, elfilor, orcilor, oamenilor și a celorlalte creaturi din Pământul de Mijloc, angajați în marea luptă pentru putere dintre forțele răului și ale binelui. Este o carte foarte diferită de Narnia; Tolkien și-a luat lumea în serios – a creat o geografie (cu hărți), o istorie și o limbă proprie pentru lumea Pământului de Mijloc – înainte de a se apuca de scrierea poveștii. Asemenea lui Lewis, el privește spre trecut ca spre vârsta de aur a omenirii; viața devine mai rea, nu mai bună. Invențiile științei moderne sunt putrede, producătoare de mașinării murdare și atitudini dezumanizante. *The Lord of the Rings* nu e o alegorie creștină, deși e plină de asemenea idei. În personajele Gandalf, Frodo și Aragorn poți distinge prototipuri creștine clasice ca Profetul, Preotul și Regele. Victoria ultimă, distrugerea Marelui Inel al Puterii este obținută de Frodo – un hobbit mic și slab. Slăbiciunea și bunătatea sunt adevăratele învingătoare din povestire. Răul nu învinge, deși era cât pe ce.

Lui Lewis îi plăcea *The Lord of the Rings*. Lui Tolkien însă nu i-a plăcut niciodată *Narnia* și, din nefericire, acesta a fost motivul pentru care prietenia lor s-a răcit, în cele din urmă.

The Inklings a fost întotdeauna un grup neoficial. A dăinuit mai puțin de zece ani în forma sa primară, deși conversațiile de la *The Eagle and Child* au mai durat zece ani, iar locul ocupă deja un loc important în mitologia oxoniană. De ce a fost, totuși, acest grup atât de important?

În primul rând: *mythopoeia* – crearea mitului. Ambii, Tolkien și Lewis, au creat mituri, a fost ceva important pentru ei. Acest lucru a stimulat imaginația oamenilor și le-a trezit interesul pentru legendar – și o imaginație stimulată este mult mai vie pentru marile realități pe care le întâlnim la Dumnezeu. Prin aceste legende s-a reușit să se sugereze oamenilor valori pe care ei le credeau pierdute în lumea modernă – valori ale frumosului și binelui, ale curajului și nobleței și, totodată, o sensibilizare asupra realității existenței răului – rău ce trebuie înfruntat cu toate forțele pe care binele le poate mobiliza. În locul mitului modern al triumfului științei și tehnologiei, Lewis și Tolkien au așezat o mitologie care crede în bunătate și în

frumusețea valorilor umane. Merită amintit faptul că Lewis și Tolkien – și probabil toți ceilalți prieteni ai lor – au luptat în tranșeele Primului Război Mondial, ei scriind chiar în timpul și imediat după sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. Ei au creat niște lumi care stau în opoziție cu ororile conflictelor moderne.

În al doilea rând, toți erau laici, creștini de o largă tradiție catolică. Lewis descrie mirarea cu care a aflat, în perioada sa agnostică, că Tolkien și Coghill, ambii cărturari și oameni rafinați, erau creștini. Propria lui convertire la creștinism a avut loc după o lungă conversație, de o noapte, cu Tolkien și Dyson. Aceștia din urmă i-au arătat că e posibil să fii savant, inteligent și creștin. Era o lecție de care Oxfordul avea mare nevoie, pe măsură ce îmbrățișa seculara lume modernă. Acesta e doar un motiv al importanței mitului care au devenit ei. Cincizeci de ani după *The Inklings*, legenda încă mai persistă. Astăzi, Oxfordul este mai secular ca niciodată, deși încă mai există o fascinație în legătură cu acest grup care se întâlnea la *The Eagle and Child* (și azi poreclit *Pasărea și puiul*). Bănuiesc că, pe furiș, și azi ei continuă să evanghelizeze tinerii și tinerele ce studiază în acest oraș minunat.

În al treilea rând, toți erau oameni care credea cu pasiune în literatură, o literatură care nu era doar distracție, nici pură teorie literară. Era o lume nouă, interesantă în sine, care personifica și celebra valorile umane și stimula acea parte a minții omenești care caută calea spre Dumnezeu. Englezii nu sunt – aparent – un popor prea literar; ei își ascund interesul pentru literatură și pretind că sunt mult mai plicticoși decât sunt de fapt. Lor nu le place să apară ca francezii, „oameni de litere”. Frații Lewis în special, ceilalți mai puțin, erau destul de vulgari: beau multă bere, le plăceau plimbările lungi pe vreme urâtă, purtau haine largi, neîngrijite. Dar erau foarte interesați de literatură. Cei mai mulți dintre ei citeau cursiv în latină, greacă, franceză, germană, italiană – chiar și islandeză, la fel de bine ca în engleză. Se certau aprins asupra a ceea ce citiseră și se bucurau furtunos de lucrurile comune care le plăceau – trebuia să fii foarte rece să poți rezista la un asemenea tratament. Mulți veneau o dată, de două ori, la întâlnirile *Inklings* și erau îngroziți. Dezacordurile erau destul de brutale, dar stimulante pentru toți cei care aveau nevoie de luptă, pentru a-și ascuți mintea.

În al patrulea rând, ei erau prieteni. Poate părea ciudat, dar eu cred că lumea occidentală a pierdut noțiunea de prietenie. Aceasta a fost înlocuită cu *relația* – adeseori de natură sexuală - într-o lume superficială, care nu dă prea mult pe prietenie. *The Inklings* erau bărbați care țineau mult unul la altul. Nu erau homosexuali, cu

excepția lui Neville Coghill, care de altfel se situa la marginea grupului lor (el, în treacăt fise spus, era o persoană încântătoare, plăcută; era și un creștin și un cărturar deosebit). Prietenia lor era mai degrabă asemenea unei camaraderii din vremea războiului. Era o camaraderie între bărbați, care excludea categoric femeile. Cele mai multe din conversațiile lor erau de natură intelectuală; afecțiunea, sprijinul reciproc erau nerostite, dar exprimate prin lungi plimbări împreună și nenumărate ore petrecute la un pahar de vorbă, prin vreun pub. Cred că prietenia este ceva ce s-a păstrat bine în România, de vreme ce ea a fost cea care a păstrat oamenii sănătoși, în timpul deceniilor de comunism, cu tot omenescul lor nealterat.

De ce continuă Lewis și prietenii lui să intereseze? Interesul față de Tolkien se datorează în totalitate cărții lui, *The Lord of the Rings*. Lewis este cunoscut datorită scrierii *Chronicles of the Narnia* și fiindcă a fost o personalitate, centrul unui grup de personalități. Oxfordul iubește personalitățile; poți fi excentric, imoral, dar dacă ești altfel, ceilalți își vor aminti de tine. Lewis și *The Inklings* sunt iubiți și păstrați în memoria Oxfordului fiindcă au fost apariții memorabile. Oamenii recunosc însă că ei erau pentru un adevăr pe care lumea modernă l-a pierdut. Erau adânc înrădăcinați în trecut, deși asta nu i-a împiedicat să vorbească înțelept și cu adevăr pentru vremea lor. Creștini în adevăratul sens al cuvântului, ei erau în același timp valoroși oameni de știință. Și, mai ales, aveau multă imaginație. Noi trăim într-o lume care e obsedată de faptul concret, de detaliu, de munca de cercetare ce colectează informații așa cum un cărăbuș adună bălegar. Lumea noastră este covârșită de rău. Lewis și prietenii lui au găsit în literatură o cale spre imaginația care redcorează lumea cu veșminte noi, care ne deschide căi înspre alte lumi, mai frumoase decât aceasta și care i-a ajutat pe ei și pe noi să vedem că și lumea aceasta este încă frumoasă, dacă o pivim cu toate puterile. *The Inklings* ne reamintesc că a fi om e pur și simplu minunat, deoarece oamenii pot discuta, bea bere, pleca la plimbare, se pot certa, împăca, se pot bucura de frumos și pot fi purtați pe aripile imaginației în lumi neștiute. În plus, ne reamintesc că nu suntem doar oameni, ci suntem pătrunși de divin.

Când Charles Williams a murit, subit, Lewis a fost distrus. A zis: „Când ideea de moarte și ideea de Charles Williams s-au întâlnit, ideea de moarte s-a schimbat.” Atunci când citim scrierile *Inklings*-lor și ne aducem aminte de certurile lor furtunoase, descoperim că ideea noastră despre viață s-a schimbat. E mult mai veselă, mult mai bogată decât am crezut. Și știți de ce? Fiindcă Dumnezeu este cu noi.

CREȘTINI ÎNTR-O LUME POST-MODERNĂ

Sunt dator să încep acest discurs cu o scuză. Nu sunt o persoană foarte filosofică. Cred că filosofia modernă este foarte greu de adoptat. Mie, personal, filosofia (post)modernă mi se pare cu totul străină și de neînțeles. Cam tot din ceea ce știu despre filosofia post-modernă am aflat din discuțiile cu prietenii. Așa că nu este cazul să vă așteptați la un studiu savant asupra post-modernității! Ceea ce mă interesează aici este modul cum Biserica creștină ar trebui să răspundă la acest fenomen. Dar, înainte de toate, există el cu adevărat?

Într-o poezie englezească fermecătoare – *The Hunting of the Snark*⁷, Lewis Carroll, în niște strofe minunate, urmărește *snark*-ul, care de fapt nu se arată niciodată. Lucru deloc surprinzător, dacă ne gândim că o astfel de creatură nici măcar nu există! Aceeași problemă se pune și în cazul post-modernismului; chiar dacă se cade de acord asupra faptului că un asemenea fenomen există, părerile sunt împărțite când e vorba de a explica *ce* este el. Așadar, ce înțeleg eu prin post-modernism?

Ce este modernismul? Simplu – modernismul a fost apogeul Iluminismului. Modernismul credea că toate lucrurile pot fi înțelese, iar ceea ce nu poate fi înțeles trebuie eliminat. Așa că teologia a încercat să facă totul bun de înțeles, ea fiind constrânsă, în Vest, să se arate a fi o știință ca oricare alta. Nu avea nici o importanță dacă credeai sau nu în Dumnezeu, în Hristos. Studiai istoria religiei, examinai texte, învățai limbile biblice sau analizai modul cum religia a influențat societatea, ori pur și simplu studiai teologia ca pe o ramură a filosofiei. Modernismul credea că lumea stă sub controlul nostru: putem controla economia, mediul, putem face pe oricine prosper și fericit. Singura problemă a fost că *nu a mers*. Cel dintâi semn că nu ține a fost primul război mondial. S-a crezut totuși că a fost ultimul război dintre toate. N-a fost așa. A urmat a doilea război mondial, uciderea în masă și fără precedent a evreilor, rușilor, germanilor, japonezilor, chinezilor și a multora alții. Omenirea a învățat să ucidă la o scară mult mai mare, din ce în ce mai mulți oameni, pierzând controlul asupra lucrurilor. Cu toate acestea, n-am învățat nimic. În anii de după 1945, Occidentul a încercat din greu să devină un loc mai bun. Secularismul și pluralismul din Vest au fost o încercare de a scăpa de totalitarismul care a cauzat cele două războaie mondiale. Mai mult ca niciodată, s-au alocat energie, bani, s-au efectuat

⁷ rom. "Vânătoarea *snark*-ului"; *snark*, animal imaginar - n. trad.

studii, s-au organizat conferințe, toate pentru a schimba lumea în bine. Nici așa nu a mers. Ultimii cincizeci de ani au fost un timp de conflicte permanente în întreaga lume. Occidentul a devenit mult mai prosper, dar acest lucru n-a adus cu sine fericirea, ci doar a încurajat lăcomia unora și disperarea altora, costând foarte scump țările mai sărace. Acestea din urmă au devenit și mai sărace, fiindcă populația lor a crescut, guvernele sunt corupte și incompetente, iar de îmbunătățirile din domeniile afacerilor, tehnologiei și agriculturii beneficiază doar un număr restrâns de persoane. În anii cincizeci, șaiszeci și șaptezeci chiar, încă mai credeam că putem schimba lumea și face în așa fel încât totul să meargă bine. Toți cei care eram creștini vorbeam tot mai mult despre întemeierea, în sfârșit, a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. N-a fost să fie. Pe măsură ce secolul se sfârșea, a trebuit să admitem că a fost un eșec. Chiar și prăbușirea spectaculoasă a comunismului în Rusia și Europa de Est a creat cel puțin tot atâtea probleme, câte a rezolvat.

Odată cu începerea secolului XXI se poate observa o schimbare de conștiință, cel puțin în Marea Britanie și Anglia. Un aspect al acestei schimbări este pierderea *autorității*. În trecut, anumite instituții posedau autoritatea; în Anglia, Biserica, Parlamentul, judecătorii, profesorii și cei în vârstă erau întotdeauna ascultați cu respect. Când ei vorbeau, oamenii ascultau. Acum însă oamenii nu mai ascultă, nu mai acceptă ceea ce o instituție spune doar pe baza autorității. Mereu întrebă: „De ce?” În Anglia, 80% din populație crede în Dumnezeu, însă doar 5% frecventează Biserica. Dacă Biserica spune: „Trebuie să mergi la biserică” - oamenii întrebă de ce? Și trebuie să găsim niște argumente foarte convingătoare. Putem spune doar „Așa e regula” sau „Dumnezeu te vrea acolo”. Însă tot ceea ce afirmăm trebuie justificat. Oamenii insistă asupra dreptului judecății personale, nu vor adopta idei luate la mâna a doua.

De pildă, pentru a aborda o problemă controversată, știu mulți homosexuali care sunt creștini foarte buni și credincioși. Unii dintre ei vin regulat la spovedanie, iar câțiva dintre aceștia au prieteni cu care trăiesc. Biserica, bazându-se pe un solid argument teologic, spune că homosexualii n-ar trebui să întrețină relații sexuale între ei. Însă homosexualii spun că se iubesc unul pe altul – o iubire de același fel ca între un bărbat și o femeie – prin urmare ei ar trebui să se bucure din plin de aceasta. E decizia lor și nu mă întrebă pe mine dacă e în regulă sau nu. Dacă le voi spune „Să nu mai faci asta!” nu prea cred că mă vor băga în seamă, poate că nici nu vor mai veni la spovedanie. Nici la Biserică nu vor mai veni și, în cele din urmă, vor renunța la

creștinism cu totul, fiindcă vor vedea o Biserică fără iubire, care vrea doar să le impună reguli. În orice caz, problema este mult mai complicată și nu o pot epuiza eu, acum, însă este de reținut faptul că acești oameni – mulți dintre ei tineri de treabă – își vor exercita propria autoritate. Vor asculta învățătura noastră, vor cugeta la ea, o vor compara cu propria lor experiență și vor lua o decizie personală. Dacă încerc să fiu preot în lumea post-modernă, nu pot doar aplica legea pur și simplu. Trebuie să ascult oamenii, să vorbesc cu ei, să iau în serios experiența lor. Trebuie să-i ajut în efortul lor de căutare a lui Dumnezeu, să am încredere în ei, că vor găsi răspunsul corect împreună cu Dumnezeu. Acest lucru presupune multă răbdare și multe riscuri, din partea mea și a lor. Dar rezultatul, de cele mai multe ori, constă în creștini care și-au fundamentat profund credința și au devenit foarte sensibili la cerințele iubirii creștine. Pot să nu fiu de acord cu decizia lor, dar trebuie să le respect onestitatea, fiindcă nimic altceva nu-i va ajuta.

Să luăm un alt exemplu – viața călugărească. Eu sunt călugăr, cred în viața călugărească. În Vest, viața monastică trece prin greutăți serioase. Din mai multe motive, puțini sunt cei care o îmbrățișează. Oamenii duc o viață prosperă, sunt obișnuiți să aibe mulți bani. Ei nu-și pot imagina o viață fără bunurile de a căror posesiune se bucură. Lumea crede în dreptul ei de a-și alege serviciul, locuința, stilul de viață și nu cedează acest drept nimănui. Viața occidentală este plină de slăbiciuni, foarte materialistă, așa că viața călugărească nu atrage. Tinerii, mai cu seamă, ne consideră pur și simplu nebuni, absolut neinteresanți. Le vine foarte greu de crezut că cineva poate să creadă cu adevărat în Dumnezeu sau, dacă o face, li se pare în regulă numai atâta timp cât credința e un fel de *hobby* personal, dar să îți schimbi atât de radical viața doar din cauza lui Dumnezeu, pare o nebunie. Și cu toate acestea, adeseori tinerii sunt fascinați când ne vizitează mănăstirea, chiar le place. Toate acestea ne fac să ne gândim că este ceva în viața monastică, ce poate ajuta lumea post-modernă în a-L găsi pe Dumnezeu. Sigur că aceasta nu înseamnă că vor deveni cu toții călugări, dar mulți îl vor găsi pe Dumnezeu. Oare de ce?

1. În mănăstire noi nu ne exercităm autoritatea. Nu suntem ca o biserică parohială, nu vorbim asemenea unui episcop. Noi oferim un spațiu. Oricine poate veni în acest spațiu, poate asculta, participa, cugeta. Cei care vin pot vorbi cu noi sau pot păstra tăcere; noi nu le spunem ce să gândească. Noi ne închinăm lui Dumnezeu; dacă suntem întrebați asupra credinței, răspundem, dar nu vom încerca să-i determinăm să facă la fel. Oricine vine la noi găsește libertatea, iar în această libertate începe să îl

afle pe Dumnezeu. Uneori, credința acestor vizitatori este confuză, dar asta nu are importanță, ei au început să îl descopere pe Dumnezeu. Neavând încredere în ideea de Dumnezeu a altora sau în experiența acestora, ei îl experimentează personal pe Dumnezeu.

2. Într-o mănăstire – dacă e cu adevărat o comunitate creștină – cei ce vin vor găsi oameni trăind în comuniune. Dintre toate lucrurile care s-au prăbușit în lumea post-modernă – știința, tehnologia, autoritatea – singura valoare ce a rămas în picioare este comuniunea, relația, viața comunitară. Oamenii caută comuniunea, fiindcă fără ea, ei nu au nici un sens. Ceea ce vor ei de la creștinism este o comuniune plină de sens. Acest lucru reprezintă o mare provocare pentru noi. Creștinii nu sunt întotdeauna buni creștini față de alți creștini; călugării și călugărițele nu fac excepție. Or, dacă există vreun lucru pe care noi trebuie să-l învățăm acela este importanța absolută a trăirii efective a valorilor evanghelice reale între noi înșine dacă vrem să facem mănăstirea noastră un loc în care tinerii căutători se pot cu adevărat regăsi pe înșiși și pe Dumnezeu. Generația post-modernă nu va asculta ceea ce spunem, dacă nu vor vedea ei înșiși că noi practicăm ceea ce spunem.

3. În colapsul post-modern al semnificației regăsim un colaps post-modern al teologiei; nu se poate continua spunând aceleași lucruri în același mod. Cuvintele și-au pierdut înțelesul, deci și formulările teologice. Oamenii sunt foarte critici și nu tolerează un limbaj fără înțeles. În loc să adoptăm o atitudine defensivă în această problemă, mai bine să ascultăm ce se spune în această privință. Dacă descrierea noastră asupra teologiei nu are înțeles, trebuie să cerem altora să o remodeleze. Avem nevoie de umilința de a admite că nu știm anumite lucruri. Noi, Biserica, nu știm totul; noi, călugării, nu știm totul. Trebuie să-i rugăm pe alții, pe copiii acestui veac, să ne ajute să găsim noul limbaj care are înțeles. Nu mai suntem *Învățătorii*; acum suntem învățăceii. Învățăm împreună cu alții, care vor și ei să învețe. Și este destul de greu să înveți, după ce te-ai obișnuit să fii autoritarist.

Care să fie atunci atitudinea noastră față de post-modernism? Îl putem considera o erezie și putem lupta împotriva lui; dar, procedând astfel, nu facem decât să luptăm împotriva viitorului, să rămânem în trecut (sunt convins că nu există cale de întoarcere). Or, eventual, îl putem ignora. Continuăm să ne trăim viața creștinește, să ne ocupăm în aceeași manieră de oameni, dar vom eșua în a răspunde întrebărilor pe care lumea post-modernă ni le pune. Mai grav, vom eșua cu oamenii care sunt deja post-moderni, care vorbesc acest nou limbaj și care au o nevoie disperată să fie auziți

și să înțeleagă; ei vor să găsească semnificația. Ei vor să găsească un Dumnezeu cu înțeles pentru ei.

Este, aceasta, o treabă destul de urgentă. Nu pot vorbi despre tinerii din România, dar în Europa de Vest, mulți oameni în floarea vârstei se află într-o situație disperată. Ei au fost învățați că experimentarea, că a trece prin cât mai multe experiențe este scopul vieții. Cu cât experiențele sunt mai multe și mai senzaționale, cu atât vor fi mai fericiți. Și, deși au banii cu care să-și procure aceste experiențe, toate la un loc nu aduc mai multă fericire. Au acces la băutură, droguri, sex și, deși le experimentează în cantități foarte mari, nu dobândesc fericirea, ci cad în disperare. Evident, li s-a spus o minciună – diavolul este un specialist al minciunii și a convins o întreagă societate că experiențele incitante aduc fericirea. În timp, oamenii se conving că lucrurile stau altfel, dar atunci este de obicei deja prea târziu, ei sunt deja distruși, deseori fără speranță de regenerare; devin cinici, disperați, dezabuzăți. Drogurile ușoare sunt înlocuite cu droguri puternice. Știu câțiva tineri foarte simpatici, care sunt dependenți de droguri și nu pot scăpa de ele. Sexul duce la relații distruse, căsătorii destrămate, copii abandonați, violență familială. Mi s-a spus că tinerii vorbesc mult despre sinucidere și multe dintre cântecele pe care ei le ascultă, astăzi, sunt despre disperarea și goliciunea vieții lor. E de mirare?

Acestea sunt câteva din umbrele din post-modernismului. Fragmentarea semnificației a dus la fragmentarea vieților. Iar Biserica a eșuat. În Vest, Biserica a încercat din greu să ajungă la urechile generațiilor de azi, dar a eșuat. Cred că a încercat să vorbească limbajul modernității, al autorității, nerealizând că noua generație vorbește o limbă nouă, pe care noi încă nu am învățat-o. Până când nu vom învăța ceva din acest nou limbaj, nu vom putea ajunge în lumea lor - o lume a oamenilor disperați – spre a-i elibera.

De fapt n-am folosit o metaforă bună; ei trăiesc într-o lume care și-a pierdut înțelesul și unde domnește întunericul. Trebuie să intrăm în această lume cu ei, să vedem ce vom găsi acolo.

Așa că hai să luăm post-modernul ca prieten. De ce?

1. Post-modernismul ne ajută să evadăm dintr-o lume rigidă, raționalistă, într-una în care imaginația este mult mai mult folosită.
2. Post-modernismul ne permite dialogul cu o lume care a abandonat valorile creștine, fiindcă filosofia care le susține este depășită. Putem deci dialoga cu istorici, critici

literari, specialiști în istoria științelor politice, filosofi, despre o lume căreia îi aparținem cu toții, chiar dacă nu suntem de acord asupra semnificației ei.

3. Post-modernismul știe că *semnificația* s-a prăbușit, așa că o caută. Este, acum, șansa noastră de arată că creștinismul posedă înțelegerea pe care lumea a pierdut-o. Lucrul acesta ne dă libertatea de a găsi propria noastră semnificație; căutarea unui creștinism cu sens pentru noi, fără a fi unul subiectiv. Va fi un creștinism care îl va regăsi pe Hristos și în Evanghelie, și în experiența noastră. Nu va fi un creștinism învățat din carte; va fi creștinismul *nostru*.

4. În mod curios, am observat că, cunoașterea veche, lepădată de moderniști, devine din nou interesantă. Teologii încearcă să găsească noi semnificații prin povestiri. Povestirile sunt preluate din epoci diferite. Propria noastră poveste devine importantă.

5. Unul dintre puținele concepte care a supraviețuit în post-modernitate este „relația”. Toată lumea vrea să aibe legături cu alții. Pe măsură ce globalizarea se înfăptuiește, Europa devine o singură entitate, macro economia face guvernările naționale fără rost, vechile certitudini patriotice se sfărâmă, oamenii caută relații, legături. Unde le găesc? Ei caută înțelesul ultim în relațiile cu ceilalți, cu prietenii, cu iubiții, cu comunitatea locală, cu mediul. Creștinismul de asemenea este bazat pe relație – Sfânta Treime e formată din trei persoane în relație perfectă. Prin relație noi devenim persoane, nu indivizi. Relația implică iubirea.

În loc de concluzie: multe dintre aspectele post-modernismului sunt deprimante. Multe dintre teoriile lui sunt greșite. Dar noi trăim deja într-o lume post-modernă; să vedem, ce putem face cu ea? Post-modernismul nu ne oferă un sistem ordonat, cu răspunsuri clare. Ne provoacă la o călătorie, o călătorie în care nu știm încotro mergem; vom fi adeseori în întuneric și confuzie, avem nevoie să fim smeriți, să învățăm un nou limbaj, să învățăm de la alții, care înțeleg această lume nouă. Lucrul de care putem fi siguri este că Dumnezeu este și El acolo, undeva în întuneric, așteptându-ne să venim la El. Dacă nu intrăm în această întunecată, incitantă, nouă lume, riscăm să pierdem contactul nostru cu Dumnezeu; așa că hai să o facem. Să mergem!

ADAM ȘI DARWIN

Când Charles Darwin și-a publicat cartea sa, *Originea Speciilor*, în 1859, în mod sigur știa că nu făcea decât să-și asume rolul celui care, de obicei, aruncă piatra în lac. Cartea lui a creat o furtună de controverse; cu timpul, în diferite colțuri ale lumii, ideile de bază ale cărții sale au continuat să deranjeze creștini, până în ziua de azi. E nevoie să precizăm că el n-a fost prima persoană care a crezut că umanitatea a evoluat din alte specii animale; până în vremea lui, teoria evoluționistă a trecut prin numeroase modificări. Dar pentru creștini argumentul de bază e suficient; Darwin a susținut că umanitatea a evoluat din alte forme animale și, în consecință, n-a fost creată ca o singură, unică și nouă specie, de către Dumnezeu în a șasea zi, așa se spune la Facerea 1. Dacă acest lucru este acceptat, atunci apar o seamă de consecințe ce trebuie asumate. Înseamnă că și alte animale au evoluat din forme de viață anterioare și n-au fost, deci, create fiecare într-o anumită zi, așa cum indică Facerea 1. Dacă umanitatea vine la existență treptat, și acum există multe dovezi științifice că așa a fost, n-a existat un singur Adam și o singură Evă pentru a o începe. N-a existat nici o lume ideală pe care noi o numim Grădina Raiului. Adam, Eva, șarpele și rodul Pomului cunoștinței Binelui și Răului sunt toate subiecte ale unei povești care nu are nici o bază istorică. Și se poate continua astfel, cu alte și alte îndoieli similare: povestea Potopului și a Corabiei lui Noe, povestea Turnului Babel și, probabil, cu multe multe altele.

Acest „multe multe altele” îi sperie cu adevărat pe oameni. Dacă relatarea de la Facerea 1 nu este istoric adevărată, atunci Biblia, în întregul ei, nu este vrednică de încredere, iar tot ce se spune în Biblie trebuie reconsiderat. Evident, până la urmă apare și întrebarea dacă creștinismul în sine este adevărat. Unora li se pare că, dacă îndepărtezi această temelie de piatră din Biblie, totul alunecă în confuzie. Nu putem fi siguri de nimic din Scriptură, așadar nu putem fi siguri de nimic nici din Biserică. Totuși, pentru unii nu aici stă adevărata problemă. În ultimii 150 de ani, sute de mii de oameni au acceptat complet teoriile lui Charles Darwin și totuși au continuat să fie la fel de credincioși și plini de evlavie, ca creștini. Este așadar important să avem în vedere întrebarea: dacă primul capitol al Facerii este mit și nu istorie, este restul Bibliei nedevărat? Care sunt consecințele acceptării de către noi a teoriei evoluționiste?

1. Este Biblia adevărată?

Prin aceasta vrem să spunem, oare, că Biblia are vreo greșeală? Ei bine, nici nu e nevoie să căutăm prea mult, fiindcă are. Facerea 1 ne vorbește de o creație în șase zile. Capitolul 2 din Facere ne oferă un alt raport asupra creației (probabil, unul mai timpuriu) în care omul pare să fi fost creat primul și apoi sunt menționate diferite zile. Mergând mai departe, la Noe și la arca lui, putem crede într-adevăr că toate animalele, reptilele și insectele din lume au fost adunate laolaltă într-o corabie, ținute acolo și hrănite pentru câteva săptămâni? Se presupune că primele cinci cărți din Biblie au fost scrise de Moise, deși, de fapt, ultima cuprinde descrierea morții lui, deci cel puțin acest fragment nu a fost scrisă de el. Nu este nici o filosofie să găsești în Vechiul și Noul Testament descrieri eronate ale unor evenimente, altele care se contrazic, unele care par foarte diferite, iar câteva înregistrate de două ori, însă de fiecare dată altfel. Cercetătorii Bibliei au admis întotdeauna acest lucru; savanții evrei au dezvoltat însă un întreg sistem complex de comentarii, care încercau să împace aceste diferențe. Origen și primii Părinți ai Bisericii, de asemenea, au dezvoltat un mod de comentare diferit, care a încercat întotdeauna să desprindă învățăminte spirituale și bune din pasajele biblice, escamotând faptul că istoria acestora era cel puțin îndoielnică.

Biblia conține greșeli, este inevitabil. Ea a fost scrisă de un număr mare de persoane, de-a lungul unei perioade de timp de ordinul miilor de ani. O cantitate importantă de material s-a perpetuat doar în forme orale, mult timp înainte de a se fi fost fixat totul în scris. În acele vremuri existau puține biblioteci și înregistrări documentare și nici o modalitate de verificare a informației. De altfel, majoritatea autorilor nici nu căuta să scrie istorie, în sensul modern al cuvântului; ei au scris (sau au povestit) narațiuni care încercau să explice cum a fost creată lumea sau cum a devenit Israel poporul ales al lui Dumnezeu. Povestirile scrise (așa ca Iona și Rut), care n-au fost gândite ca relatări istorice, prezentau adevăruri despre Dumnezeu, pe care oamenii timpului au ezitat să le accepte. Ei au adunat laolaltă predici, profeții, învățături, discursuri și poezii. Una din cele mai interesante părți din studiul Vechiului și Noului Testament o constituie urmărirea acestui proces, distingerea diferiților autori, încercarea de a înțelege de ce ei au scris cum au scris. Aici vedem cum fiecare încearcă să explice cum este Dumnezeu, de ce face El anumite lucruri și de ce oamenii trebuie să facă anumite lucruri, pentru a câștiga bunăvoința lui Dumnezeu.

Însă atunci când ne reîntoarcem la primele trei capitole ale Facerii, cu ideea că ele nu sunt, istoric, adevărate, realizăm că totuși ele încă prezintă pentru noi o imensă

valoare. Ele afirmă, în primul rând, că Dumnezeu a creat cerul și pământul – nici Darwin n-a spus altceva, el doar a pus întrebări asupra semnificației operei de creație. Capitolele amintite ne arată că Dumnezeu a avut nevoie de mult timp și a întâmpinat multe probleme pentru a-și încheia opera creatoare; într-un fel, Darwin confirmă acest lucru și chiar îl întărește. Dumnezeu, spune el, n-a creat lumea ca un magician care își flutură mâinile înființând lucrurile. Dumnezeu a lucrat încet, cu grijă, asemenea unui sculptor sau a unui artist. El a modelat cu iubire o lume, în care toate sunt legate între ele. Noi, oamenii, suntem responsabili pentru binele tuturor animalelor, de vreme ce ele sunt rudele noastre. Lui Dumnezeu i-au trebuit milioane de ani pentru a crea lumea și animalele ei, iar pe noi, oamenii, ne-a creat ca marea lui operă finală, omenirea fiind partea superioară și cea mai complexă creației Lui, de vreme ce doar noi putem gândi. Noi singuri ne înrudităm cu Dumnezeu, și aceasta afirmă Facerea când spune că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său. Darwin ne furnizează o imagine mult mai complexă a modului în care Dumnezeu a creat lumea și oamenii din ea, accentuând ideea unui creator iubitor, adânc implicat în lume. Dacă El a întâmpinat așa de multe probleme în munca Lui de creație, El continuă să le facă față și azi, căutând să ducă totul la perfecțiune.

La fel, de câte ori citim istoria lui Adam și a Evei, suntem izbiți iar și iar de subtilitatea ei. Poate că nici n-au fost doi oameni numiți Adam și Eva, deși fiecare dintre noi ne putem recunoaște în ei. Îl putem vedea pe ispititor ispitind cu minciuni, oferind premiul de fi „ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul”. E o constantă ispită omenească, aceea de a încerca să fim ceea ce nu suntem; vedem că primul care face păcatul îl implică și pe celălalt, păcatul se întinde, noi ne-am corupt unii pe alții. Vedem cum promisiunea ispititorului, aceea că „veți fi ca Dumnezeu”, se dovedește imediat a fi o minciună. Ei nu devin ca Dumnezeu, dimpotrivă, se simt rușinați și se ascund. Acum vedem iubirea lui Dumnezeu: când ei păcătuiesc, El nu-i distruge, cum nu ne omoară nici pe noi în păcatul nostru. El le face haine, înainte de a-i trimite în lume, o lume aspră, dar în care El mai poate fi găsit. Nici măcar păcatul nu-L determină pe Dumnezeu să ne părăsească ...

Reflectând asupra sensurilor conținute în povestirea lui Adam și a Evei (și sunt mult mai multe decât cele pe care le-am amintit mai sus), ne dăm seama că, bineînțeles, povestirea este adevărată – nu din punct de vedere istoric – dar adevărată în înțelegerea sa asupra păcatului uman, adevărată atunci când ne arată răspunsul lui Dumnezeu la păcat. E adevărată în același mod în care parabola Bunului Samaritan

sau a Fiului Risipitor este adevărată, fiindcă atunci când Iisus a povestit aceste pilde, El nu s-a gândit la anumite persoane istorice. Deși întotdeauna au existat oameni ca Bunului Samarinean, provenind din grupări disprețuite și urâte, care s-au dovedit a fi blânzi și plini de compasiune. Cum au existat mii și mii de părinți care i-au primit cu brațele deschise pe fii lor căzuți în greșeală.

Rămâne totuși o intrigantă problemă teologică: de unde vine păcatul? Creștinii experimentează păcatul ca pe ceva ce cuprinde totul; toți bărbații și toate femeile păcătuiesc; noi începem să păcătuim încă de mici. Nimeni, exceptându-l pe Hristos și poate pe Maria, n-au fost fără de păcat; oricât ne străduim, continuăm să păcătuim. Teologia explică aceasta ca „păcat originar” – omenirea cade în starea de păcat o dată cu primul păcat al lui Adam și al Evei și continuă să fie captiva păcatului, de atunci încolo. Dar dacă Adam și Eva n-au existat niciodată? Dacă n-a existat un Prim Om? Mărturia celor care studiază procesul de evoluție este că omenirea s-a dezvoltat foarte încet, de-alungul câtorva milenii. Dezvoltarea fizică, de la maimuță la om, a fost foarte înceată, la fel și cu inteligența; la un moment dat a existat un om perfect, care apoi a păcătuit, târându-și toți urmașii în păcat.

Probabil că ar trebui să vedem păcatul ca fiind natura noastră animalică, de bază. Instinctul animalic elementar este egoist, așa cum este la fiecare copil. Animalele vor învăța să nu fie egoiste de dragul progenerării lor, a tovarășului lor, acestea asigurând supraviețuirea speciei lor; ele pot învăța să nu fie egoiste față de un stăpân, dar instinctul egoist rămâne. Copiii sunt din cale afară de egoiști și vor ca toate nevoile lor să fie împlinite, așa, deodată. O parte a creșterii lor constă în a învăța controlarea acestui egoism și recunoașterea că și alții au nevoile lor legitime. Însă lucrul cel mai important care îi face oameni, îi face oameni și îi ridică deasupra animalității este libertatea de alegere, puterea de a alege. Noi putem alege dacă să fim egoiști sau nu, și în această alegere rezidă potențialul păcatului nostru. Păcatul este real și evoluția nu-l elimină, dar ne ajută să înțelegem de unde vine el și să ne dăm seama că în păcat noi alegem să nu mai fim oameni, chiar mai mult, alegem să ne afundăm în cele mai joase straturi ale naturii noastre animale. Ceea ce ar trebui să ne motiveze să luptăm din toate puterile împotriva păcatului, spre a ne ridica și spre a deveni oameni adevărați, așa cum a fost Hristos, să nu cădem înapoi în natura animală din care ar fi trebuit să evoluăm.

Rămâne însă întrebarea: trebuie să abandonăm istoricitatea relatărilor Facerii? Dacă ele au folosit creștinilor mai bine de 2000 de ani, n-am putea să le folosim și

noi? Fără îndoială că unii pot crede literal în adevărul celor din Biblie și pot fi în același timp buni creștini. Credința în evoluție – sau în orice teorie științifică – nu este neapărat esențială pentru mântuire. Totuși, sunt mai multe motive, pentru a lua teoria în serios.

În primul rând, orice lectură atentă a Bibliei arată că există multe locuri ce conțin contradicții, imprecizii și lucruri greu de crezut. (Oare chiar i-au mâncat urșii pe copii, doar fiindcă și-au bătut joc de chelia lui Elisei? Ar fi făcut Dumnezeu așa ceva?) Dacă afirmăm insistent că toate aceste teorii sunt absolut adevărate, putem, în cele din urmă, zădărnici credința oamenilor în adevărul fundamental al Scripturii. Le vom oferi o imagine a unui Dumnezeu care, în multe privințe, pare un monstru. E nevoie să fim în stare să explicăm fragmentele dificile ale Bibliei, pentru a arăta că Dumnezeu nu este un monstru; Dumnezeu a ordonat masacrul tuturor femeilor și copiilor amaleciți, sau israeliții se purtau asemenea vecinilor lor, ucigând pur și simplu pe toți cei pe care îi urau?

În al doilea rând, savanții, și alți oameni educați ai veacului nostru, sunt de părere că teoria evoluționistă explică un fenomen neelucidat de alte teorii, nici într-un caz de relatările biblice. Dacă insistăm că doar acceptarea literală a Scripturii este îngăduită pentru creștini, vom condamna acești oameni la a rămâne în afara Bisericii. Sau le vom cere să-și suspende inteligența și cunoașterea, atunci când vin la biserică. Așa ceva ar încuraja o abordare copilărească a religiei și conflictele dintre unii oameni, ducându-i pe aceștia din urmă până la ateism. Biserica a acceptat, pe baza dovezilor științifice, că pământul este rotund și se învâрте în jurul soarelui, împotriva a ceea ce afirmă Scriptura. Niciodată nu trebuie să ne fie frică de adevăr; dacă știința și istoria arată adevărul unor anumite lucruri, vom fi fără Dumnezeuul tuturor adevărilor, atunci când vom lupta împotriva evidenței.

În al treilea rând, să avem grijă să nu facem din Biblie un idol, un dumnezeu fals. Doar Dumnezeu este adevărul. Există o tendință în toți bărbații și femeile – încercarea de a afla siguranța absolută pentru credințele noastre în Dumnezeu. Iată de ce evreii au înălțat falși dumnezei – și era interzis. Ei voiau să-L facă pe Dumnezeu ceva ce se poate vedea, atinge, simți și, în cele din urmă, controla. Noi putem face același lucru cu Biblia sau cu Biserica; putem susține că tot ceea ce Biblia spune este adevărat și nu mai avem, deci, nevoie reală de credință. Putem simplifica și clarifica totul spre a evita taina lui Dumnezeu. Dacă acceptăm că Biblia este lipsită de greșeli,

suntem siliți nu să credem în Biblie, ci singur în Dumnezeu – aceasta este de departe o credință mai curată și mai vie.

În al patrulea rând, spre surprinderea noastră, dacă pornim să ne uităm la Biblie cu ochiul adevărului o găsim mult mai interesantă și mai incitantă decât înainte. Vedem Biblia ca o înregistrare a efortului milenar al umanității de a-L înțelege pe Dumnezeu, de a-I vorbi, de a-L adora, de a-I răspunde. Vedem reieșind din text diferiți autori; unii au încercat să scrie istorie, alții povestiri romanțate, iar alții poezie. Îl vedem pe autorul cărții lui Iov luptându-se cu taina suferinței nemeritate, pe cel al părții ultime al cărții lui Isaia luptând cu realitatea unui Dumnezeu care suferă, un Dumnezeu care încă e cu poporul Său în exil, departe de țara promisă. Îl mai vedem apoi pe autorul lui Iona rătăcind pe seama compatrioților săi evrei – care erau siguri că lui Dumnezeu îi pasă doar de ei și nu și de nesuferiții aceia de niniviteni. În toată această căutare îl vedem pe Dumnezeu lucrând cu răbdare cu poporul lui spre a-l aduce la o mai mare, adâncă și mai iubitoare cunoaștere a Lui. Adesea oamenii greșesc, îi atribuie lui Dumnezeu gânduri și fapte ce nu sunt ale lui; dar Dumnezeu este răbdător și plin de iubire, continuând lucrul cu ei și în vremurile Noul Testament, unde poate face lucrurile mai limpezi.

În al cincilea rând, ocazional, fragmente din Biblie ce nu proveneau de la Dumnezeu, au fost folosite de oameni pentru a justifica fapte groaznice. Când creștinii albi sud-africani au predicat doctrina apartheid-ului, condamnând toți negrii la o viață inferioară de sclavie, s-au folosit de condamnarea descendenților lui Ham, ca justificare. Iar atunci când armatele creștine au pornit să omoare bărbați, femei și copii musulmani sau uneori chiar de credință creștină, au folosit exemplul israeliților, care au distrus populația Ierihonului. În fine, când creștinii, într-unul din cele mai rușinoase capitole ale istoriei creștine, i-au persecutat și măcelărit pe evrei de-a lungul secolelor, s-au folosit de un singur verset de la Matei 27, 25 „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!” pentru a motiva actele lor barbare. Aproape sigur acest verset n-a fost rostit de evrei; pare mult mai probabil să vină de la Matei. El ținea de un grup iudaic creștin respins de sinagogă, așa că el a avut toate motivele să-i urască pe evrei, cu toate că Iisus (în Evanghelia după Luca, dar nu și în cea după Matei) s-a rugat ca dușmanii Lui să fie iertați. Nu putem folosi Sfânta Scriptură ca motiv de persecuție a evreilor.

Această discuție ne-a dus departe de Adam și Eva. Ar fi mult mai multe de zis. Dacă ne-am întoarce în vremurile când aceste povestiri încă nu erau rostite, am vedea

bărbați și femei punând întrebări de genul: „Cine a creat lumea?” „De ce fac oamenii rău?” „Ce fel de Dumnezeu avem?” „Cum trebuie să umblăm înaintea unui asemenea Dumnezeu?” De la un capăt la celălalt al Scripturii vedem oameni încercând să răspundă acestor întrebări și, în căutarea lor, noi putem observa Duhul lui Dumnezeu; El nu s-a îndepărtat de la noi. Noi continuăm cu întrebările noastre, studiind Sfânta Scriptură cu noile unelte ale limbajului, criticii istorice, ale antropologiei științifice și ale biologiei. Duhul lui Dumnezeu este și cu noi. Unora le vom răspunde corect, altora eronat. Dar ceea ce contează cu adevărat este să credem în bunătatea și dragostea lui Dumnezeu, care ni se descoperă în Scriptură și în viețile noastre. Lui să-i fie toată slava, acum și în vecii vecilor. Amin.

CRITICA ISTORICĂ ȘI EVANGHELIILE – ALIAT SAU DUȘMAN ?

Cărțile pot avea un impact extraordinar asupra societății – chiar și asupra celor care nu le citesc niciodată! În secolul al nouăsprezecelea, trei cărți în special au zguduit din temelii Biserica Anglicană. Prima a fost *The Origin of Species* a lui Charles Darwin, în care acesta își expunea ideile despre evoluționism. A doua a fost o carte de eseuri a unui grup de teologi anglicani denumită, simplu, *Eseuri și reconsiderări*. A treia a fost editată de către Charles Gore, probabil cea mai strălucită minte din Oxfordul acelor vremi, constând în principal din eseurile unor tineri teologi; volumul se numea *Lux Mundi*. Teoria lui Darwin este cunoscută în întreaga lume; ea susține că femeile și bărbații au evoluat din alte forme de viață, în special din maimuță. Cartea *Eseuri și reconsiderări* a șocat lumea, fiindcă ea sugera că era totuși posibil să accepți asemenea teorii și să rămâi în același timp un creștin credincios. *Lux Mundi* a șocat anglo-catolicii, deoarece era scrisă de câțiva teologi anglo-catolici tineri, care acceptau în mod clar că evoluționismul, știința modernă și critica istorică au de jucat un rol important în înțelegerea teologiei și în interpretarea Sfintei Scripturi. Aceste idei sunt acum complet acceptate de către majoritatea teologilor romano-catolici și anglicani și de către teologii principalelor biserici protestante.

Nici un teolog occidental nu mai crede că primele capitole din *Facerea* sunt o relatare istorică a unor evenimente reale, chiar dacă noi și azi le prețuim enorm pentru teologia și pătrunderea lor în esența problemei creației și a păcatului strămoșesc.

Nici un cercetător biblist occidental nu mai crede că Evanghelia după Matei a fost scrisă de Apostolul Matei și mulți alții se îndoiesc că Marcu și Ioan au fost autorii celor două Evanghelii care le poartă numele. Marea parte a cercetătorilor occidentali nu provesc Evangheliile ca pe niște relatări istorice. Discuții nesfârșite au loc între ei asupra identificării acelor părți din Evangheliile care conțin chiar cuvintele lui Iisus, a acelor care au fost dezvoltate de creștinii de mai târziu și asupra celor care au fost inventate. Însă cu toții sunt de acord asupra faptului că Evangheliile s-au format într-o lungă perioadă - cincizeci sau o sută de ani - și că la scrierea lor au contribuit mai multe persoane. Or, dacă așa stau lucrurile, rămân o mulțime de probleme de rezolvat. Noi credem că Evangheliile sunt inspirate. Să însemne acest lucru că toți cei care au participat într-un fel sau altul la scrierea Evangheliilor au fost inspirați, sau doar o parte din ei? Mai credem că Evangheliile oferă o relatare completă și veridică asupra vieții și învățaturii lui Iisus. Totuși, critica istorică afirmă că multe dintre evenimentele păstrate în Evangheliile n-au avut loc niciodată. O parte destul de mare din învățătura lor a fost *atribuită* lui Iisus, fără ca ea să-i aparțină. Miracolele – sunt reale sau inventate? S-a înălțat Iisus cu adevărat în cer? Acum, când noi știm că Raiul nu e „acolo sus”, are vreun sens Înălțarea? A înviat cu adevărat Iisus dintre cei morți? Dacă am examina relatările legate de Înviere din cele patru Evanghelii, am observa că ele nu pot fi grupate logic într-o singură relatare. Ceva nu se potrivește. Dacă unele detalii au fost inventate sau schimbate, oare toate sunt invenții? Aceași problemă se pune și în cazul povestirilor despre Nașterea Domnului. În Evangheliile, Maria, pare să nu știe că Iisus a fost Prunc dumnezeiesc – deși povestirile spun clar că ea știa. Odată ce începi să îți pui astfel de întrebări, observi că apar mereu altele noi. Rămâne să ne întrebăm: mai putem avea încredere în Biblie? Mai putem crede Evangheliile? Dacă unele părți sunt false, probabil că totul este fals. Ca și creștinii, aceste gânduri ne sperie ...

Critica poate lua forme diferite: Mă voi ocupa de câteva dintre ele

1. Să vedem textul grecesc. La începutul Evangheliei după Marcu scrie: „Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu”. O mare parte din cele

mai bune manuscrise nu conțin sintagme „Fiul lui Dumnezeu”. Să însemne oare că versiunea originală a avut această mențiune, dar, în timp, ea a fost eliminată? Sau n-a avut-o și cineva a inserat-o acolo? În ce scop? Să fie vorba doar de greșeala unui copist al primelor versiuni? Poate că din neatenție a lăsat afară această mențiune. Or, tocmai această mențiune este o chestiune teologică de primă importanță. Primul scriitor n-a fost sigur dacă Iisus a fost de fapt Fiul lui Dumnezeu sau un scriitor mai târziu a așezat această mențiune în acel loc. Sau invers: primul scriitor credea ca Iisus a fost Fiul lui Dumnezeu, dar un scriitor s-a îndoit, ulterior, și a omis mențiunea în cauză.

Din nou: există două moduri de încheiere a Evangheliei. Cele mai bune manuscrise se opresc după ce îngerii întâlnesc femeile la mormânt și le spun să vestească tuturor că Iisus a înviat. Însă femeile sunt speriate și nu spun nimănui nimic. Alte texte așează aici o scurtă relatare despre apariția lui Iisus în fața ucenicilor, dar se poate observa că aceste părți finale sunt adăugate. Probabil că ele nu sunt opera primului autor.

2. Când comparăm cele trei Evanghelii⁸ în paralel, avem impresia că trei autori relatează aceleași cuvinte ale lui Iisus, dar cuvintele nu sunt tocmai la fel. Acest lucru nu ar trebui să ne surprindă. Oameni s-au încrezut în memorie timp de mulți ani. În acele vremuri nu existau reportofoane. Memoria joacă deseori feste, așa că învățăturile au fost transmise și schimbate încetul cu încetul. Să conteze asta? E interesant de observat modul cum scriitori diferiți au schimbat învățătura orală. Luca, de exemplu, îmbunătățește greaca lui Marcu, fiindcă lui îi plăcea greaca literară. Matei scrie „Fericiți cei săraci cu duhul” - pe când Luca scrie „Fericiți cei săraci”. Să fie așa deoarece Luca îi iubea în mod real pe săraci și voia să accentueze că și Dumnezeu îi iubește?

3. În Matei 20, Iisus prevestește modul în care va avea loc moartea Sa: „Fiul Omului va fi dat pe mâna arhierilor și-L vor osândi la moarte; și îl vor da pe mâna păgânilor, ca să-L batjocorească și să-L biciuiască și să-L răstignească, dar a treia zi va învia.” Chiar știa Iisus toate acestea? Sau autorul Evangheliei le-a scris astfel?

Când avem de a face cu critica Sfintei Scripturi, putem încerca o serie de atitudini diferite. Putem privi critica istorică ca demonică și necreștină, refuzând orice legătură cu ea. Mulți creștini procedează astfel. Sau putem spune: „Oare chiar contează?” Lucrul cel mai de mirare este că Evangheliile au fost scrise. Contează

⁸

După Matei, Marcu și Luca.

atunci cine le-a spus? Contează dacă apostolul Matei a scris Evanghelia sau dacă ea a fost scrisă de mai mulți autori? Contează dacă Pavel a scris Epistola către Evrei sau dacă a fost scrisă de altcineva în întregime? Într-un anumit sens nu, nu contează. Aceste probleme nu țin de mântuire. Milioane de oameni au fost creștini credincioși și sfinți, fără a avea habar de critică, și n-au fost din acest motiv mai puțin buni. Într-adevăr, mai multe milioane de oameni iubesc Evangheliile, fără a ști sau a avea nevoie de critica istorică pentru a afla învățătura mântuitoare a lui Iisus Hristos.

Dar pentru noi este altfel. Noi căutăm adevărul. Noi abordăm critic literatura, atunci când o citim, fiindcă știm că prin critică noi vom înțelege mai profund literatura. Dacă suntem oameni de știință, suntem obișnuiți să abordăm critic orice experiment științific, fiindcă aceasta este calea prin care adevărul științific se descoperă. Dacă suntem implicați în politică trebuie să avem grijă în a ne forma o părere exactă despre economie și să evităm informațiile false din argumentele noastre. Or dacă noi tratăm cunoștințele seculare cu o asemenea importanță, având întotdeauna în vedere adevărul, de ce nu am face același lucru cu Scriptura? E un permanent pericol pentru creștinii inteligenți și educați, acela de a avea atitudini inteligente și mature în toate contactele noastre cu lumea, dar a rămâne copii în cele ce țin de atitudinea noastră creștină. În această situație nu putem demonstra că creștinismul este o credință pentru adulții inteligenți. E o credință doar pentru copii și pentru cei needucați.

În al doilea rând, trebuie să avem grijă cum e ferim de falșii dumnezei. Biblia ne face atenți asupra idolatriei și, de obicei, noi credem că vorbește despre înălțarea unor statui numite apoi Dumnezeu. Dar nu. Idolatria poate însemna și abordarea lucrurilor sfinte și fixarea lor în forme care ne dau senzația de siguranță, dar îl exclud pe Dumnezeu. Poți lua Biblia și face din ea un Dumnezeu. Insiști asupra faptului că e complet infailibilă, deși e ușor de demonstrat că sunt greșeli în Biblie. Poți face același lucru și cu Biserica. Dumnezeu vrea ca noi să depindem de El. Vrea ca noi să avem credință în El. Dar uneori noi așteptăm ca Biserica să ne ofere garanții complete, să nu mai fie nevoie să credem în Dumnezeu. La fel, așteptăm ca Biblia să ne ofere garanții complete, să nu mai fie nevoie să credem în Dumnezeu. Critica istorică ne reamintește că Dumnezeu este deasupra Bibliei, mai important decât Biblia, și că dacă sunt greșeli în Biblie, nu contează. La Dumnezeu nu este greșală.

În al treilea rând, când studiem Evangheliile folosind instrumentele criticii istorice, învățăm mult mai mult despre ele. Observăm că fiecare autor prezintă

Evanghelia dintr-un unghi foarte diferit. Fiecare autor are o grilă proprie de selecție din învățătura lui Iisus. Din ce motiv? Cu ce schimbări? De exemplu, Luca este un revoluționar. Se poate observa aceasta din pasaje care apar numai la el. În Evanghelia lui, Maria spune în cântarea ei: „Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri și a înălțat pe cei smeriți.”⁹ E ceva destul de revoluționar, aici. Tot la Luca îl aflăm pe Iisus spunând, la începutul activității Sale: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor; (...) să propovăduiesc robilor dezrobirea.”¹⁰ Cei bogați sunt lăsați la o parte. Evanghelia este auzită doar de cei săraci. Prizonierii vor fi eliberați. Asta este deja revoluție socială. Mai este apoi pilda Samarineanului milostiv. Să nu uităm că iudeii îi urau pe samarineni; să ne gândim la acea clasă a societății românești care este cea mai detestată - țiganii? ungurii? Vine Iisus și spune că acești oameni pot fi buni, de fapt sunt chiar mai buni decât noi. Iisus răstoarnă lumea, iar Luca vrea să fie sigur că noi știm asta. Dacă am urma Evanghelia așa cum o prezintă Luca, am deveni cu toții niște revoluționari.

În al patrulea rând, există mulți creștini de treabă care consideră că anumite lucruri din Scriptură sunt foarte greu de crezut, fie că e vorba despre contradicțiile dintre diferitele Evanghelii, fie despre anumite evenimente, care par incredibile. Chiar să-i fi spus Iisus lui Petru să meargă să prindă un pește și apoi să scoată o monedă din gura peștelui, monedă cu care să plătească darea pentru Templu? Dacă insistăm ca ei să creadă totul, putem sfârși făcându-le mai mult rău, decât bine. Mulți oameni renunță cu totul la credința creștină, fiindcă nu pot accepta acest gen de lucruri. Critica istorică ne poate arăta ceea ce este cu adevărat important despre anumite probleme dificile, sau ne poate sugera că nu e cel mai important lucru dacă credem în acest gen de lucruri sau nu. Evanghelia lui Iisus rămâne aceeași, indiferent dacă Petru a găsit o monedă sau nu, în gura unui pește.

Când auzim pentru prima dată ceea ce spune critica istorică, putem să ne umplem de spaimă. Ne putem întreba – sunt Evangheliile inspirate? Unde era Duhul Sfânt, în timpul scrierii lor? Dar tocmai aici suntem chemați să credem în Dumnezeu Duhul Sfânt. El era acolo – nu doar în patru scriitori numiți Matei, Marcu, Luca și Ioan. El era în sute, poate mii de oameni. El era în întreaga Biserică Creștină, ea fiind cea care l-a binevestit pentru prima dată pe Iisus. Biserica a fost cea care a păstrat învățăturile lui Iisus, a vorbit despre ele și a început să le adune pe bucățele de hârtie.

⁹ *Magnificat*, Luca 1, 46-55 - n. trad.

¹⁰ Luca 4, 18 - n. trad.

Biserica a decis mai apoi care relatări erau adevărate, care învățături aparțineau lui Iisus. Au fost povești – ca aceea în care pruncul Iisus a făcut niște păsărele din lut cărora apoi le-a dat viață – pe care Biserica nu le-a considerat adevărate, renunțând la ele. De-a lungul primelor secole creștine, Duhul Sfânt a călăuzit oamenii în adunarea tuturor acestor relatări, iar mai apoi El a călăuzit patru oameni, sau mai puțini, în redactarea lor, redactare care ne-a parvenit sub forma acestor mesaje diferite și deosebit de interesante. Dacă noi reușim să vedem Duhul Sfânt în acest proces de formare a Evangheliilor, în mod sigur suntem mult mai entuziasmați despre ceea ce găsim, fiindcă găsim ceea ce El vrea să găsim. Și apoi, evident, Duhul Sfânt rămâne în Biserică. Dumnezeu ne călăuzește în lectura noastră asupra Evangheliilor, în aceeași manieră în care i-a călăuzit pe primii autori. Cu cât le studiem mai mult folosind instrumentele cercetării moderne, cu atât ar trebui să devenim mai uluiți despre ceea ce Dumnezeu a așezat acolo, spre învățătura noastră.

Mai este ceva ce poate fi câștigat din acest proces. Odată ce admitem că fiecare Evanghelie a fost scrisă pentru o comunitate diferită de creștini, putem avea idee despre ce fel de creștini erau aceștia. Evanghelia după Matei pare să fie adresată creștinilor evrei. Aceștia știau multe despre iudaism, dar erau constrânși să părăsească sinagogile evreiești. Evanghelia după Marcu dă impresia că se adresează celor care au suferit persecuții. În toată Evanghelia, el îi îndeamnă să nu renunțe, ci să-și păstreze credința. Ei nu înțeleg ce se întâmplă, tot așa cum nici ucenicii Lui Iisus nu înțelegeau ce făcea El. Dar nu are importanță. Curând, toate se vor sfârși, iar lucrarea lui Dumnezeu va fi descoperită pe față. În Luca ies în evidență neamurile, samarinenii, săracii. Luca e de partea celor săraci. El dorește o răsturnare a lumii, o îmbunătățire a situației pentru cei săraci. Evident, Luca scrie unei comunități în care cei mai mulți erau ne-evrei, care cuprindea categorii neagreate de evrei, probabil evrei săraci ce nu-și puteau permite o respectare riguroasă a Legii mozaice. Din Actele Apostolilor știm că Luca a fost tovarășul lui Pavel, acesta din urmă constituind Biserici creștine între neamuri și evrei, bogați și săraci. Din Evanghelia după Luca ies la iveală genul de oameni care alcătuiau Bisericile lui Pavel. Dar Ioan? El este un scriitor plin de mister. Ioan scrie mult despre întuneric și lumină. Întunericul este pretutindeni, dar lumina firavă din mijlocul lui nu se va stinge. Moartea este peste tot, dar viața poate fi găsită de cei ce o caută stăruitor. La Ioan 17 îl vedem pe Iisus vorbind unui grup restrâns de ucenici; aceștia sunt în lume, dar nu ai lumii. Să fie comunitatea căreia îi scrie Ioan o Biserică izolată, înconjurată de necredincioși? Singur Ioan păstrează relatarea în care

Iisus spală picioarele ucenicilor. Să fie acesta un simbol al comunității lui Ioan – creștini care slujesc unul altuia cu adevărat? Prin acest gen de critică obținem o imagine minunată a primilor creștini. Deși diferiți, ei erau credincioși, ei ne-au transmis Evangheliile, așa cum le cunoaștem.

Tema acestui mic eseu este mult prea vastă și oricum imposibil să-l epuizezi dintr-o dată. Ceea ce vreau să reținem ca o concluzie sunt următoarele:

1. Creștini și oameni învățați fiind, noi trebuie să căutăm întotdeauna adevărul. Dumnezeu este adevăr și, așa cum zicea Augustin, acolo unde este adevărul, acolo îl vom găsi pe Dumnezeu. Nu e nevoie așadar să ne fie frică de adevăr.
2. Adevărul că Iisus este Fiul lui Dumnezeu nu poate fi demonstrat. Este o problemă de credință. A aborda critic Scriptura nu înseamnă a-L infirma pe Iisus. De fapt, adeseori mesajul lui Iisus iese mai bine în evidență, atunci când folosim instrumentele analizei critice.
3. Pentru cei care au dificultăți cu Scriptura, faptul că nu trebuie să o creadă întru totul constituie o mare ușurare; astfel, multe lucruri mai dificile pot fi explicate. Ei pot în continuare să rămână creștini credincioși.
4. Cei mai mulți oameni din Occident care studiază Scriptura afirmă că metoda criticii istorice le îmbogățește înțelegerea despre Evanghelie și o fac mai interesantă. De asemenea, Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh devin mai prezenți, mai vii. Într-un fel, îl eliberează pe Hristos din paginile unei cărți străvechi, iar El devine Mântuitorul viu pe care vrem să îl întâlnim azi.

ECUMENISMUL ȘI DORUL DUPĂ HRISTOS

Cuvântul „ecumenism” a denit în ultimul timp, pentru unii, un cuvânt murdar. Motivele diferă, în funcție de grupul de oameni care îl privesc cu suspiciune. Pentru multe grupuri neo-penticostale și pentru unele biserici protestante evanghelice, ecumenismul reprezintă o diluare a Evangheliei lui Hristos cu teologie liberală sau catolică, ambele privite cu aceeași doză de antipatie. În multe arii ale ortodoxiei, cuvântul ecumenism a devenit dubios, fiindcă este asociat cu influența altor aspecte

occidentale, unele dintre acestea corupătoare pentru societate și Biserică. Chiar și în rândul bisericilor care au susținut în mod tradițional ecumenismul – anglicanii, protestanții și romano-catolicii – se poate observa o anumită oboseală. S-au făcut atât de multe, atâtea conferințe, o grămadă de bani cheltuiți, nenumărate comisii de dialog și se pare că nu suntem deloc mai aproape de idealul mult sperat în secolul trecut. Bisericile noastre sunt încă tot separate, iar în multe aspecte au devenit și mai divizate. Să vrea Dumnezeu, oare, ca bisericile creștine să rămână divizate spre a exprima tainicele diferențe ale revelației Sale? Sau bisericile sunt despărțite fiindcă pur și simplu doar una dintre ele este complet în adevăr și toate celelalte sunt, în diferite grade, în rătăcire?

Este adevărat că întotdeauna creștinii au fost divizați. Epistolele lui Pavel arată că prima generație de creștini a fost serios dezbinată în problema respectării sau nerespectării de către ne-evrei a legii mozaice sau a celei privind mâncarea laolaltă dintre evrei și neamuri. Evanghelia (dar mai ales Epistolele) Sf. Ioan ne prezintă o comunitate creștină dezbinată profund în sinea ei. Marile controverse ale celui de al doilea secol au pornit de la natura lui Hristos și de la relațiile intratrinitare. Dacă aceste conflicte au fost în cele din urmă rezolvate cu o mare claritate a doctrinei de marea parte a creștinilor, ea a costat Biserica excluderea arienilor, nestorienilor, monofiziților, donatiștilor, montaniștilor și a multor alora care au fost judecați ca fiind în afara adevărului creștin.

Au urmat apoi nefericitele conflicte dintre cele două emisfere creștine, Răsărit și Apus, conflicte care au condus la Marea Schismă din 1054, de atunci încolo cele două părți ale Bisericii Creștine fiind divizate. În secolul al XVI-lea, o altă schismă majoră a izbucnit în Europa: Reforma. De atunci, puține biserici pot afirma că au scăpat de această nefericită ispită umană, a separării.

Fără îndoială că întotdeauna au fost oameni care au regretat aceste schisme și au dorit ca ele să fie vindecate, dar din păcate, ei au fost minoritari. Tendința fiecărei părți care se desparte de o alta este de a crede cu tărie că ea este în adevăr, iar celaltă greșește. Atâta timp cât diferitele Biserici Creștine au existat adeseori separat unele de altele, era ușor de menținut această poziție, concluzionând că de vreme ce ceilalți erau în eroare, ei erau în mod necesar și păcătoși, ticăloși și damnați. Dar, pe măsură ce migrațiile umane au adus creștinii în contact unii cu alții, a devenit tot mai clar că oamenii pot avea credințe diferite despre Dumnezeu, Hristos și Sfântul Duh, îl pot cinsti pe Dumnezeu în multe feluri, dar sunt totuși profund creștini, credincioși și chiar

sfinți. Oare se poate ca un om, care a fost plin de iubirea lui Dumnezeu și i-a slujit pe semenii săi cu toată abnegație, să fie privit ca un eretic blestemat, fiindcă nu a crezut în prezența reală a lui Hristos¹¹ sau în infailibilitatea Papei sau în adevărul literal al Sfintei Scripturi? Creștinii încep să realizeze că Dumnezeu a lucrat în toate părțile Bisericii Creștine. Dar totuși, cum vine asta?

Cei mai mulți creștini cred că Biserica este Trupul lui Hristos; Pavel o zice foarte clar la I Corinteni 12 și în altă parte. Dar atunci, poate fi Hristos divizat? Sigur că nu! Și totuși, dacă următorii lui Hristos, creștinii, sunt prin botez mădulare ale Trupului lui Hristos și noi le recunoaștem botezul ca fiind valid, tragem concluzia că Trupul lui Hristos a fost divizat și noi suntem cei care am făcut-o. Singură această reflecție ar trebui să fie suficientă pentru a dori repararea diviziunilor, vindecarea rănilor pe care le-am provocat sau susținut în Sfântul Trup al lui Hristos.

Problema a luat un alt aspect atunci când creștini din mai multe biserici vestice au plecat în Africa sau Asia, pentru a înființa noi misiuni creștine. Acolo, principala diferență era între cei care credeau în Hristos și cei care nu. A fost bine că am exportat diferențele noastre în noile arii creștine? Avea vreo importanță dacă noii creștini deveneau anglicani, metodiști, romano-catolici sau adventiști de ziua a șaptea, atâta timp cât ei credeau în Hristos? Cei mai mulți misionari au dat importanță acestui lucru, dar rezultatul n-a fost ziditor (creștini care s-au bătut pentru convertiți sau au atacat alți creștini), aceste modalități misionare necreștine și lipsite de orice dragoste scandalizându-i pe păgânii locali. Încet, încet, a devenit tot mai evident pentru creștini că fragmentarea muncii misionare nu mai poate continua, așa că s-a întrunit o mare conferință misionară, prima de acest fel, la Edinburgh, în 1910. Aceasta a devenit o rampă de lansare pentru Mișcarea Ecumenică. Părțile implicate în această conferință – anglicani și protestanți, romano-catolicii s-au ținut deoparte – au căzut de acord că ei trebuie să tindă spre unitate, pentru a-și canaliza toate energiile spre misiune, fără a se concura într-o competiție sterilă. Așa a început căutarea unității. A fost o căutare lungă, cu multe tulburări, multe dezamăgiri și multe scăderi în munca misionară. Au avut loc noi întruniri, s-au format comisii și în cele din urmă, în 1948, s-a constituit Consiliul Mondial al Bisericilor. Conciliul Vatican II din anii '60 a adus Biserica Romano-Catolică în totalitatea ei în mișcarea ecumenică și toți sperau la un mare pas înainte, poate chiar la unitate, în câteva decenii.

¹¹ În Sfânta Euharistie - n. trad.

Au existat într-adevăr importanți pași înainte, care nu pot fi negați; în unele părți ale lumii, bisericile s-au străduit să se apropie sau chiar să se unească; astfel, în Anglia, Biserica Congregaționistă și cea Presbiteriană s-au unit, constituind o singură Biserică: Reformații Uniți. În sudul și nordul Indiei, multe din Bisericile Protestante s-au alăturat anglicanilor, pentru a forma biserici unite. La o scară mai largă, Bisericile au învățat să se abordeze una pe alta cu mai multe seriozitate și sinceritate, recunoscând că și alții pot fi profund creștini, chiar dacă nu cred în exact aceleași lucruri. Este mult mai dificil acum să categorisești pe cineva, care nu e membru al Bisericii tale, ca pe o persoană eretică și ticăloasă, deși, din nefericire, mai sunt persoane care se grăbesc să o facă. Fără îndoială, cele mai mari schimbări s-au făcut în Biserica Romano-Catolică. Timp de secole, romano-catolicii au pretins că ei sunt singurii creștini adevărați, chiar dacă acceptau oficial că și ortodocșii pot fi priviți ca și catolici, cu preoție validă. Papa Ioan al XXIII-lea și Conciliul II Vatican au schimbat toate acestea; dintr-o dată, ceilalți creștini au devenit „frați separați”. Acum lucrăm laolaltă în tot felul de comisii, uneori împărțim aceleași biserici, învățăm să discutăm teologie împreună. Au avut loc schimburi între seminariști, călugări și călugărițe, între creștini din diferite parohii. Dialogul a condus la un grad uluitor de înțelegere între romano-catolici și luterani, îndepărtând, mai mult sau mai puțin, cauzele care i-au separat. S-a ajuns la un mai mare acord și între romano-catolici și anglicani, asupra unor subiecte cheie cum ar fi Botezul, Euharistia, Preoția și autoritatea în Biserică. Și, deși nu suntem, încă, în deplină comuniune sacramentală, se întâmplă destul de des ca anglicani și romano-catolici să primească sfintele Taine unii de la altarul altora, uneori cu autorizație episcopală. Având în vedere diviziunea adâncă de până acum dintre noi, este totuși uluitor cât de mult ne-am apropiat în ultimii 40 de ani.

Totuși, mai sunt încă multe piedici de trecut. Primele speranțe asupra a ceea ce s-ar putea atinge s-au dovedit neîntemeiate. Cinci secole de separare nu se rezolvă în câțiva ani. Roma însăși pare să dea înapoi în ultimii ani, sub influența conservatorului Cardinal Ratzinger (și, fără îndoială, și a altora din Curia Romană). În același timp, anglicanii au mai creat un obstacol în calea spre unitate, hirotonid femeile ca preoți. În primele zile ale ecumenismului, speranța ca bisericile să se unească într-o singură organizație sau instituție părea posibilă. Într-unele locuri, după cum am notat, s-a reușit. Aceeași speranță, la o scară mult mai largă, este mai degrabă nerealistă, eclesiologiile diferite ale Bisericilor Protestantă și Catolică făcând-o extrem de

dificilă, ca și secolele de tradiție diferită. Chiar dacă teologii reușesc, destul de des, să ajungă la un acord perfect în probleme teologice spinoase, se pare că laicii nu vor să renunțe la anumite imne pe care ei le cântă sau la clădirea bisericii în care ei se roagă. Putem admite că cele mai multe motive pentru a menține bisericile divizate nu sunt de ordin teologic, ci țin de prejudecăți, îngustime în gândire sau de un mai mare atașament pentru tradițiile particulare, decât pentru Evanghelia lui Hristos. Se prea poate ca toți să fim vinovați de asta.

Dar la ortodocși? Cuvântul „ecumenic” are o evidentă origine greacă și sugerează o imagine a Bisericii foarte aproape de cea deja existentă a Bisericilor Creștin-Ortodoxe. În ianuarie 1920, Patriarhul Constantinopolului a adresat o enciclică „tuturor bisericilor lui Hristos, oriunde ar fi”, pledând pentru „relații mai apropiate și cooperare reciprocă”. Această enciclică a fost considerată unul dintre cele mai importante documente fundamentale ale mișcării ecumenice și a ajutat la implicarea fermă a Bisericilor Ortodoxe în mișcarea ecumenică. Datorită marelui exod al rușilor ortodocși de după Revoluția din 1917, în special în Paris, dar și în Anglia sau în altă parte, creștinii occidentali s-au putut afla în contact permanent cu creștini ortodocși bine educați și edificați în credință. Ei s-au numărat între membrii fondatori ai Consiliului Mondial al Bisericilor, în 1948, acest lucru având o influență considerabilă asupra tinerei mișcări ecumenice, oferind un echilibru catolic în raport cu numeroasele influențe protestante. Ortodoxia a dat exemplul unei spiritualități stimulative și a unei eclesiologii caracteristice, mult mai ușor de acceptat, de către ceilalți creștini, decât eclesiologia Romei. Împotriva înclinației multor creștini de a vedea în bisericile proprii niște instituții, părintele Serghei Bulgakov scria: „Biserica lui Hristos nu este o instituție, ci o viață nouă cu Hristos și în Hristos, animată de Sfântul Duh”. Aceasta propune ca mișcarea pentru unitate să nu fie o mișcare de absorbție într-un singur corp eclesial, ci o căutare comună a vieții în Hristos, a prezenței lui Hristos, care ne aduce pe noi toți în unire cu El.

Un alt aspect al eclesiologiei creștin-ortodoxe care a fost de mare folos, în special pentru anglicani, a fost concentrarea pe episcopul fiecărei eparhii, ca centru real al Bisericii. Fiecare episcop este centrul catolic al eparhiei sale și prin comuniunea lui deplină cu toți ceilalți episcopi ai Bisericii, întreaga Biserică își manifestă unitatea. Chiar dacă ortodocșii au recunoscut dintotdeauna primatul Episcopului Romei (cum au făcut-o de fapt și anglicanii) și au recunoscut că el are o responsabilitate specială pentru grija întregii Biserici, ei, asemeni altor creștini, nu i-

au acordat gradul de autoritate pe care i-o oferă Biserica lui, Romano-Catolică. O structură mai lejeră, egală, a autorității pare să fie mai conformă cu învățătura lui Iisus.

Datorită accentului ei patristic, teologia creștin-ortodoxă este acum parte a lumii teologice. Lossky, Bulgakov, Zernov, Zizioulas, Florovsky, Meyendorf, Schmemmann sunt nume care acum sunt larg recunoscute și foarte apreciate în sânul lumii creștine occidentale. Stăniloae așteaptă doar o traducere competentă, pentru a fi la fel de respectat. Teologia occidentală are nevoie de această influență creștin-ortodoxă, pentru a echilibra balanța teologiei occidentale, uneori supărată de analitică. Este trist, așadar, să observăm că în ultimii ani au fost multe retrageri ale Bisericilor Ortodoxe din mișcarea ecumenică, și nu e deloc greu să ne dăm seama de ce. Naționalismul joacă un rol foarte important; în ciuda condamnării, în 1872, a filetismului, Bisericile Ortodoxe se identifică prea intim, adeseori, cu țările lor, și văd în orice mișcare ce vine din afară o amenințare la adresa identității lor. Acest gen de naționalism – identificat cu voia lui Dumnezeu – a condus întotdeauna la mișcări violente și periculoase de extremă dreaptă, care nu au nimic de a face cu mesajul Evangheliei. Influența corupătoare a secularismului vestic i-a speriat pe mulți dintre cei care abia scăpaseră de întunericul comunist – iată o altă problemă complexă. Comunismul a creat un fel de protecție, asemenea zidurilor temniței, care a ținut departe unele influențe rele, dar cu prețul inacceptabil al pierderii libertății umane și al imposibilității de a propaga liber Evanghelia lui Hristos. Creștinii occidentali sunt conștienți de relele consumerismului, capitalismului, drogurilor și a promiscuității sexuale și își pot oferi experiența fraților și surorilor ortodocși, spre a face față problemelor lumii moderne. Sunt aspecte ale vieții moderne pe care creștinii trebuie să le discute împreună, spre a înțelege natura răului și spre a-i oferi bunătatea ca alternativă. Dacă creștinătății îi este dat să mărturisească Iubirea într-o lume din ce în ce mai globalizată, ea trebuie să vorbească cu o singură voce, și nu să fie dezbinată în sinea ei. Dacă azi, creștinii trebuie să mențină puritatea credinței lor împotriva alternativelor liberale și gnostice sau, mai ales, a extremelor pentecostaliste¹² sau a religiei New-Age, ei bine, atunci este nevoie să construim laolaltă o tradiție creștină vibrantă, care să se bazeze pe cele mai erudite cercetări patristice, pătrunderi teologice și studii biblice disponibile în diferitele noastre biserici.

¹² Cu sensul: harismatice sau neo-harismatice.

În cele din urmă, noi înșine trebuie să ne reîntoarcem la Hristos. Nu trebuie să tânjim după o Biserică puternică, ci după una plină de prezența lui Hristos. Durerea dezbinării trupului creștinătății trebuie să fie durerea de a-i vedea pe următorii lui Hristos separați unii de alții. Toți cei botezați sunt încorporați în Trupul lui Hristos și sunt mădulare ale acestui Trup. Cum ar putea să nu ne doară când vedem acest trup fărâmițat? Iisus a spus: „Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău.” (Matei 5, 23-24) Putem să ne împărtășim cu Sfintele Taine, fără să ne pese că frații și surorile noastre în Hristos nu pot veni la împărtășire cu noi? Se pare că drumul spre unitatea creștină este unul dificil, nu doar din cauza dificultăților teologice și a memoriei istorice necruțătoare. Este și o chemare la iubire pentru noi, cei care nu am iubit, la recunoașterea faptului că și noi am greșit, la a ne regreta egoismul și lipsa noastră de dragoste față de alți fii ai lui Dumnezeu care, și ei, îl iubesc pe Hristos. Pocăința este întotdeauna grea și nu o acceptăm ușor, dar ea duce la umilință, iar umilința este o virtute care-L exprimă atât de exact pe Hristos, încât ne dăm seama că L-am aflat, de fapt, pe Hristos. În căutarea unității creștinilor, noi descoperim că L-am aflat pe Hristos.

MISIUNE PENTRU LUME

„Biserica există prin misiune, așa cum focul există prin ardere.”

Când sfântul Pavel s-a întâlnit cu Hristos pe drumul Damascului și, câteva zile mai târziu, a fost botezat de Anania, prima sa acțiune a fost să predice evanghelia poporului din Damasc. Aceasta a fost o reacție comună a convertiților la creștinism; ceea ce ei au descoperit în persoana lui Hristos este atât de minunat, încât ei nu se pot opri să nu o împărtășască și altora. Uneori predica lor era destul de limitată, iar ei, lipsiți de sensibilitate sau chiar aroganți în ceea ce spuneau, dar experiența lui Hristos nu îngăduie tăcerea; „Noi nu putem să nu vorbim despre cele ce le-am văzut și auzit.”

Lucrurile au continuat la fel, de-a lungul secolelor creștine. În ciuda dificultăților legate de o călătorie din acele vremuri, de pericolele drumului, de riscul de a predica o nouă religie unei societăți păgâne care adesea îi ucidea pe noii apostoli, creștinii au străbătut întregul bazin mediteranean până în cele mai îndepărtate părți ale Europei și Asiei, predicând Evanghelia lui Hristos. Mulți au fost martirizați, alții au dus civilizația și cultura în țările încă insuficient formate și consolidate. Metodele lor au fost cele mai diferite; unii (Chiril și Metodie, de exemplu) au început prin a inventa un alfabet și o nouă limbă pentru a putea traduce Scriptura. Creștinismul primar s-a răspândit la început în rândul claselor de jos, a sclavilor și oamenilor de rând, și în timp s-a ridicat și s-a afirmat ajungându-se până la convertirea Împăratului. Unii misionari târzii predica în primul rând regilor și prinților, sperând că aceștia, o dată convertiți, vor atrage după ei și oamenii de rând. Unele țări au fost convertite cu forța – o putere creștină le-a învins și le-a impus o nouă lege, care presupunea și aderarea la creștinism. Alte țări au devenit creștine pe nesimțite; nimeni n-a știut vreodată cum s-a strecurat creștinismul în comunitate, atingând tot mai multe persoane, până a apărut o Biserică.

Însă imboldul misionar n-a fost unul permanent. Pe măsură ce comunitățile creștine se așezau, au devenit mai preocupate de problemele interne. În timpul Evului Mediu, islamul a încercuit creștinismul și i-a împiedicat pe creștini să se extindă spre sud și est. Preoții și episcopii s-au concentrat pe menținerea comunităților deja existente și pe păstoria acestora. Uneori erau distrași de la misiune de preocuparea de a crea imperii puternice, de a-și desăvârși cariera sau de a se bucura de averile agonisite necinstit. Creștinismul a fost de multe ori corupt și, în această stare putredă, a uitat că mesajul lui Hristos are nevoie să fie împărtășit lumii întregi. Creștinismul răsăritean a trăit mai apoi dezastrul cuceririi otomane și misiunea a devenit aproape imposibilă. Tot ce puteau face era păstrarea purității credinței lor.

În Vest, Renașterea din secolul al XV-lea a îndemnat oamenii să privească în afara Europei. Marinarii au explorat mările și au descoperit pământuri noi, imperii noi au luat ființă cu repeziciune, primele fiind create de Portugalia și Spania, iar mai târziu de Franța, Anglia și Olanda. Istoria acestor imperii nu e întotdeauna prea luminoasă, în cele mai multe dintre ele oamenii au fost exploatați, masacrați și înrobiți. Dar, în același timp, creștinii au admis că și aceștia aveau nevoie de Hristos, așa că în aceste imperii au fost întemeiate noi Biserici și milioane de noi convertiți și-au găsit locul în sânul creștinismului. Se poate spune că secolul al XIX-lea a fost cel

mai plin de misionarism. Misionarii tindeau să facă misiune în imperiile create de țările lor. Așa se face că imperiile Spaniei, Portugaliei și Franței au devenit preponderent catolice. Imperiul Britanic a devenit locul de răspândire a Anglicanismului, dar și romano-catolicii și anumite biserici protestante au creat misiuni prospere în acest spațiu. Rezultatul – majoritatea creștinilor nu trăiesc azi Europa, ei pot fi găsiți pe fiecare continent, uneori în proporții uimitoare.

Orice bilanț ne-ar dovedi că avem de a face cu un succes; dar este un succes care ridică multe probleme. În multe locuri, creștinismul a mers mână în mână cu cucerirea, civilizația occidentală fiind la fel de „predicată” ca și Evanghelia. În cadrul misiunilor creștine, populația locală învăța limba cuceritorului, învăța să citească Biblia, acest din urmă lucru oferind și șansa unei integrări mai fericite în noua societate. Munca misionarilor s-a extins la răspândirea educației, școlilor, îngrijirii medicale, spitalelor sau chiar a metodelor îmbunătățite de agricultură, și era dificil de apreciat dacă băștinașii îmbrățișau creștinismul pentru a beneficia de aceste avantaje sau din cauza iubirii lor reale pentru Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Mișcarea misionară a dat roade extraordinare, dar a lăsat fără răspuns o serie de întrebări la care noi trebuie să răspundem, astăzi:

1. Ce este misiunea?

Cuvântul „misiune” se trage din cuvântul latinesc „mitto – eu trimit”. Așadar, misiunea are a face cu „trimiterea”. Interesant de amintit că până în secolul al XII-lea cuvântul era folosit doar pentru o singură trimitere, trimiterea de către Dumnezeu Tatăl, a Fiului său în lume. Această observație e utilă pentru noi: misiunea nu își are originea la noi, ci la Dumnezeu. Dumnezeu a avut inițiativa trimiterii Fiului Său, spre a se naște dintr-o Fecioară din Nazaret. Și tot Dumnezeu este inima misionarismului creștin, nu doar fiindcă misionarii predică despre Dumnezeu, ci și fiindcă Dumnezeu îi susține și îi mișcă. Se poate spune că dacă noi „nu facem misiune” în vreun fel, cumva nu ascultăm de Dumnezeu.

Către cine suntem trimiși acum? La început era ușor, misionarii porneau din țările creștine ale Europei, iar mai târziu, din America, spre popoarele necreștine ale Asiei și Africii. Dar azi, când o parte atât de mare a Africii este creștină și cea mai mare parte a Europei este post-creștină, misiunea ar putea merge într-o direcție opusă. Misiunea poate văzută ca o mișcare dinspre creștin spre necreștin. Văzând-o așa, ne dăm seama că misiunea trebuie să aibă loc în propria noastră societate; nu mai e

nevoie să traversăm mările spre a ne angaja în misiune, ea poate fi făcută cu vecinul de lângă noi.

2. Ce predicăm noi, misionarii?

Este ușor de zis că noi predicăm Evanghelia. Dar de fapt, noi o facem în moduri diferite, în funcție de tradiția noastră religioasă. Cei dintr-un mediu protestant, vor predica o Evanghelia a convertirii, vor cere oamenilor să se pocăiască de viața lor necreștină, să-L accepte pe Hristos ca Mântuitor și să se boteze, ca semn văzut că păcatele lor au fost spălate. Misionarii dintr-un mediu mai catolic (sau ortodox) vor încerca întâi să creeze o Biserică, botezul fiind săvârșit întru Trupul lui Hristos, și semnul văzut al Trupului lui Hristos este Biserica Creștină.

Se mai pune și întrebarea: care Evanghelie o vom predica? Să începem, oare, cu învățăturile lui Iisus și să arătăm că El a propovăduit într-o lume în care oamenii ar trebui să se iubească între ei, așa cum arată Predica de pe Munte? Sau vom pune un accent mai mare pe parabola Samarineanului milostiv, spre a arăta că nici o parte a societății nu poate fi socotită respinsă? Iisus a avut legături cu samarinenii, cu prostituatele și cu politicienii. Acest lucru ar trebui să ne spună ceva despre iubirea lui Dumnezeu și despre felul oamenilor pe care Dumnezeu îi vrea în Biserica Sa. Să predicăm deci toate acestea? Sau să ne concentrăm asupra evenimentelor vieții lui Iisus, să povestim istoria Nașterii Domnului, trimiterea Lui în lume de către Dumnezeu Tatăl, moartea Lui în lupta cu răul, biruința asupra morții? Predicarea Evangheliei către unii care nu au auzit-o niciodată ne va provoca să meditam la ceea ce este cel mai important în Evanghelie. Ne vom gândi mai mult și la cei cărora le predicăm. Care parte a Evangheliei vor s-o audă ei mai întâi?

Predicăm Evanghelia. Dar fiecare dintre noi, creștinii, trăim Evanghelia în conformitate cu convențiile societății din care provenim. Evanghelia poate fi foarte strâns legată de poporul nostru. Misionarii englezi, care au predicat Evanghelia în Africa, au accentuat virtuțile specifice englezilor. Așa se face că misionarii secolului al XIX-lea au pierdut mult timp încercând să-i convingă pe convertiții lor să se îmbrace ca domni și doamnele secolului al XIX-lea, deși aceste haine nu erau deloc potrivite climatului african. Misionarii impuneau, de obicei, propria lor de muzică și propriile imnuri. Chiar și astăzi, în adunările din Asia și Africa se pot auzi cântări englezești, într-o limbă care nu se potrivește deloc cu aceste melodii. Așa s-a ajuns la a se crede că pentru a deveni creștin în tradiția anglicană înseamnă pur și simplu a

deveni englez! De altfel, există lungi discuții în lumea misiunilor despre acea Evanghelie pură, separată de specificul cultural în care ea s-a dezvoltat și a fost inițial propovăduită, care să fie astfel înrădăcinată într-o nouă cultură. De cele mai multe ori, doar atunci când suntem în situația de a predica Evanghelia altor popoare realizăm cât de mult a fost influențată propria noastră înțelegere a Evangheliei, de cultura propriului nostru popor sau chiar de clasa socială căreia îi aparținem. Creștinismul anglican s-a format în sânul păturii sociale mijlocii engleze și din acest motiv este destul de străin oamenilor din clasa muncitoare. Creștinismul românesc s-a format mai ales la sate; poate fi el predicat comunităților urbane, care au pierdut orice contact cu viața rurală?

3. Cum putem „face misiune” acasă?

În țările occidentale a devenit din ce în ce mai clar că misiunea adevărată nu se mai face în Africa sau America de Sud, ci acasă. Dar în România? Pentru a face această misiune acasă, este nevoie să vedem societatea în același mod în care am vedea un popor străin.

a) Să ne amintim că Acela care ne trimite este Dumnezeu. El ne trimite fiindcă Îi iubește pe acești oameni, El i-a creat. Ei sunt copiii Lui și dorește ca ei să-L cunoască, pentru a se putea bucura de iubirea Lui. Când dăm peste oameni care nu-L cunosc pe Dumnezeu, trebuie să ne dăm seama că Domnul ne cere să-L facem cunoscut acestora.

b) Să-i identificăm pe oameni. Pot fi vecinii noștri sau un grup de oameni de la celălalt capăt al satului. Pot aparține unei culturi diferite – pot fi țigani, de exemplu – sau orășeni care n-au cunoscut niciodată tradițiile vieții rurale.

c) Mai este nevoie și să învățăm limbajul lor; chiar dacă vorbesc românește, știm că limbajul este mai mult decât cuvinte, limbajul implică și cultura. Când mergem într-o nouă comunitate, întâi trebuie să ascultăm cu atenție. Nu e recomandabil să vorbim despre icoane, celor ce cred că icoanele sunt doar portrete de sfinți sau, mai rău, idoli pentru închinat. Nu e bine să spunem oamenilor să meargă la Sf. Liturghie, dacă ei n-au habar de ideile despre Dumnezeu și Hristos, care sunt incluse în Sf. Liturghie. În orice comunitate nouă, întâi trebuie să ascultăm, să învățăm, înainte de a vorbi și încerca să dăm lecții.

d) Creștinismul nu este doar o religie a cuvintelor sau o învățătură sau doar niște povești. Creștinismul este acțiune, acțiune izvorâtă din iubire. Când și-au început

munca în Africa, misionarii începeau aproape întotdeauna cu ridicarea unui mic centru medical, cu îngrijirea bolnavilor, cu ajutorarea săracilor. Ei i-au învățat pe oameni să facă o agricultură mai performantă spre a se hrăni mai bine, i-au învățat să citească pentru a obține slujbe mai bune. Ei au făcut toate acestea pentru ei, fiindcă erau lucruri bune și fiindcă ei aveau nevoie de ele. Acestea au dovedit că lor le pasă de acești oameni și atunci când ei le-au povestit despre Iisus, cel care Îi iubește, au fost crezuți, fiindcă oamenii au văzut această dragoste în misionari. Misiunea fără dragoste este lipsită de sens. Uneori, cel mai greu lucru pentru un misionar este să iubească. Oamenii de la celălalt capăt al satului românesc pot fi murdari, insuportabili, violenți și de multe ori beți și nu este deloc ușor să iubești astfel de oameni; și totuși Dumnezeu îi iubește. Să începem așadar să învățăm să-i iubim și așa putem să le împărtășim Evanghelia. O Biserică ce vrea să facă muncă misionară în vecinătate, trebuie să se întrebe întâi: „Ce putem face pentru a arăta acestor oameni dragostea noastră?”

e) Se zice de multe ori că prima persoană care are nevoie de convertire este chiar misionarul. Este un îndemn la smerenie, fiindcă imediat ce începem să propagăm Evanghelia, dacă suntem onești, ne dăm seama că noi înșine n-o trăim în toată profunzimea ei. Pe măsură ce vorbim despre Hristos, ne dăm seama că noi nici noi nu îl cunoaștem foarte bine. Explicăm parabolele și suntem izbiți de mesajul lor, ca și cum atunci l-am auzi pentru prima dată. Uneori tocmai oamenii pe care încercăm să îi evanghelizăm ne învață Evanghelia, Hristos ne vorbește prin ei. Dacă vrem ca misiunea să ne fie încununată de succes, este nevoie să fim smeriți, să luăm aminte la noi înșine și să nu încetăm a-L întreba pe Dumnezeu unde greșim. Cu toții cunoaștem figura misionarului arogant, absolut convins că are mereu dreptate, folosind Evanghelia ca pe o armă împotriva convertiților, spre a-i constrânge la supunere. Hristos însă n-a făcut așa.

4. Cine poate fi misionar?

Majoritatea misionarilor din Africani era alcătuită din laici. Bisericile occidentale au trimis profesori, surori medicale, medici, asistenți sociali, mecanici, constructori și agricultori, dintre care unii erau laici, unii chiar căsătoriți, având copii. Unii au fost călugări sau călugărițe și doar o mică parte a lor au fost preoți. Dar toți predicau Evanghelia; preoții în biserici prin predici, iar ceilalți o făceau prin munca

lor. Iar unii, o predicau fără cuvinte – manifestau dragostea lui Hristos în viața lor prin dorința lor de a sluji altora, cu toată priceperea lor.

Cei mai mulți creștini lasă misiunea pe seama clericilor, ceea ce nu este bine deloc. În primul rând, fiecare suntem purtători ai lui Hristos; fiecare dintre noi ar trebui să-L căutăm și să-L cunoaștem pe Hristos într-un mod care să ne facă doritori de a-L împărtăși altora. Dacă nu vorbim cu nimeni despre Hristos, ar trebui să ne punem serios întrebarea dacă îl iubim de fapt în realitate. Sau să recitim Evangheliile și să observăm cât de des Hristos însuși a spus ucenicilor să întâlnească alți oameni și să le predice Împărăția lui Dumnezeu. Sfântul Matei își încheie Evanghelia așa: „Drept aceea, mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă.”

În al doilea rând, preoții se ocupă în marea parte a timpului lor de creștini, de cei ce vin deja la biserică. Laicii îi întâlnesc pe ceilalți oameni la servicii, în magazine și acasă. Laicii sunt într-adevăr trupele din prima linie a Bisericii, în munca misionară. O primă urgență pentru preoți este pregătirea oamenilor din Biserică pentru a fi misionarii lui Hristos. Modalitatea în care acest lucru poate fi realizat ar trebui dezbătută într-o comunitate prin multe discuții interesante.

5) Cum este afectată Ortodoxia din România de urgența misiunii?

În ultimele cinci decenii, Biserica Ortodoxă a fost prea puțin implicată în activitate misionară, în afara păstoririi propriilor credincioși, ceea ce nu este surprinzător. Cea mai parte a timpului, comunitățile ortodoxe au fost înăbușite sau înconjurată de Islam, iar în secolul trecut multe dintre Bisericile Ortodoxe au fost oprite de comunism. Țările ortodoxe ca Grecia, de exemplu, n-au fost sub comunism, dar n-au avut un imperiu spre care efortul misionar să fie canalizat. În același timp, bisericile ortodoxe din America sau Africa erau constituite în mare parte din imigranți (de obicei greci) și preocupate cu păstoria greșilor, rușilor și a românilor din acele locuri. Doar în ultimii ani, comunitățile ortodoxe au o componență semnificativă de englezi, francezi sau germani. În trecutul ei recent, Ortodoxia nu are o tradiție a misiunii din care să învețe.

Situația de acum este însă diferită. România este o țară foarte creștină și credința a supraviețuit anilor de comunism cu o mare putere. Dar nimeni nu poate avea pretenția că totul este perfect; în fiecare parte a țării există zone ale societății în afara credinței creștine active. Aceste zone trebuie identificate – mulți se consideră

creștini, dar cunosc foarte puține despre propria lor credință. Biserica încă mai are de învățat să răspundă libertăților și nevoilor unei societăți post comuniste. Teologia trebuie să învețe să răspundă provocărilor teologiei occidentale și gândirii critice derivate din postmodernism și lumea seculară – toate fac parte din misiune. Nu doar oamenii au nevoie de evanghelizare, cultura și gândirea filosofică, știința și activitatea politică trebuie îmbrățișate de Evanghelie.

România posedă încă o mare forță și metodele misionare depind de aceste forțe. Liturghia s-a dovedit în trecut o formă eficace de misiune și cateheză. Dar și ea variază de la o parohie la alta; comunitățile și preoții trebuie să abordeze critic propriul mod de a sluji Liturghia spre a observa dacă ei prezintă prin ea cea mai atractivă față a lui Dumnezeu înspre lume. Să se întrebe dacă ocaziile minunate de cateheză oferite de Liturghie sunt fructificate adecvat. În multe biserici, de exemplu, după Liturghie se constituie grupuri de discuție care discută despre Evanghelia zilei. Iată o ocazie pentru cei din afară de a auzi despre credința creștină de la alți oameni, nu preoți, ci oameni ca și ei, cu aceleași griji și bucurii. Bineînțeles, icoanele pot fi folosite ca un ajutor vizual pentru cateheză, pentru dezvoltarea teologiei, captarea imaginației și pentru întărirea rugăciunii. Dar ele *au nevoie* să fie explicate, deoarece altfel pot fi ușor înțelese greșit și privite ca idoli sau ca o formă de artă medievală fără nici o relevanță pentru viața secolului XXI.

Poporul creștin ortodox din România are mult de lucru. În primele secole, creștinismul a răsturnat lumea romană; pe măsură ce ne implicăm în misiune, ne vom vedea propriile vieți răsturnate, vom vedea Evanghelia prinzând viață. Vom vedea că însăși creștinismul este mai mare decât ne-am imaginat; Îl vom găsi pe Hristos în cele mai surprinzătoare locuri. Poate vom crede că noi Îl ducem pe Hristos în locuri în care El nu este deja și vom fi surprinși găsindu-L, așteptându-ne acolo. „Biserica există prin misiune, așa cum focul există prin ardere.” Când începem să gândim și să vorbim cu alții despre misiune, focul ne aprinde inimile. Și, în cele din urmă, cei care se convertesc suntem chiar noi.

O INTERPRETARE LA IOAN 17, 21-23 – UNITATE SAU MISIUNE?

1. INTRODUCERE

La prima vedere interpretarea versetelor de la Ioan 17, 21-23 pare relativ simplă. Acolo Iisus se roagă pentru unitatea Creștinismului, pentru ca unitatea aceasta să aducă lumea la credință.

În orice caz, se pune întrebarea: a prevăzut Iisus dezbinarea și s-a rugat pentru vindecarea ei? Sau Ioan¹³ avea motive serioase să folosească – sau să compună – această rugăciune, la sfârșit de secol întâi? La prima întrebare este aproape imposibil de răspuns; la cea de a doua, Evanghelia însăși dă mărturie despre dezbinarea care apăruse deja între creștini, la sfârșitul secolului întâi. Înainte de a decide dacă această rugăciune este îndreptată sau nu spre vindecarea acestor diviziuni, este necesar să schițăm care erau elementele de dezbinare care afectau cercul ioanin, în măsura în care Evanghelia însăși le sugerează. Există cel puțin, încă două alte posibilități, care nu afectează deloc ecumenismul primului secol. Prima, rugăciunea se referă la unitatea din biserica ioaneică. Evident, au avut loc conflicte cu ceilalți, creștini și evrei din afara comunității ioaneice, dar, probabil, ei au fost imediat separați; amenințarea prezentă era o nouă schismă, lucru reflectat de asemenea în epistolele ioanenice. Ultima posibilitate ar fi aceea că unitatea dintre oameni este o etapă înaintea unității cu Dumnezeu, unitate pe care Fiul însuși o experimentează cu Tatăl.

2. ORIGINEA EVANGHELIEI

Pare să fie larg acceptat faptul că Evanghelia după Ioan a fost redactată în forma sa finală spre sfârșitul secolului întâi¹⁴, dar geneza sa a avut loc cu câteva decenii în urmă, în sânul comunității ioaneice¹⁵. Și mai în urmă există o tradiție a zicerilor și a vieții lui Iisus, tradiție care e complet distinctă de Evanghelia după Ioan, cea a sinopticilor. Acest lucru este foarte important fiindcă dovedește că, conflictele și diviziunile ce răzbat din Evanghelia după Ioan sunt conflictele și sciziunile care privesc de mult timp și în mod exclusiv comunitatea întemeiată de Ioan și nu sunt tradiții ale unor conflicte venite din exterior. Evanghelia însăși se ocupă de cinci grupări¹⁶ semnificative din afara cercului ucenicilor lui Iisus:

¹³ De-a lungul acestui eseu numele de „Ioan” se referă la autorul Evangheliei a patra, oricine ar fi fost acesta.

¹⁴ BARETT, p. 128 și mulți alți comentatori.

¹⁵ SCHNACKENBURG pp. 72 ș. u.

¹⁶ Se va vedea că este mai degrabă o simplificare decât o reproducere a ceea ce Brown furnizează în *The Community of the Beloved Disciple*.

i) Iudeii

Expresia aceasta, înlocuită uneori de „căpeteniile preoților” (11, 47) sau de „fariseii” (1, 24) e în general peiorativă. „Iudeii”, în cele mai multe cazuri, sunt ostili lui Iisus. Refuzând să-I înțeleagă misiunea (8, 21 și urm.), ei Îl acuză de blasfemie (10, 33), recunosc că El face minuni – chiar că învie morți (11, 47), dar în loc să vadă și să înțeleagă că El vine de la Dumnezeu, plănuiesc să-L ucidă. Ei au refuzat lumina și au ales întunericul, în care nu există speranță pentru ei. Rolul lor în Evanghelie este crearea unui contrast, folosit de către Ioan pentru a-și dezvolta propria înțelegere despre persoana și misiunea lui Iisus.

Din punct de vedere istoric, este dificil de eludat asemănarea acestor Iudei cu fariseii care au dominat iudaismul, după căderea Ierusalimului, cei care i-au expulzat pe creștinii iudei din sinagogi. Evenimentul acesta (prezentat în mod special la Ioan cap. 9) este evident unul din trecut. Nu există cale de întoarcere sau speranță de împăcare, deși durerea excluderii rămâne. Este greu de crezut că rugăciunea „ca toți să fie una” s-ar referi, în orice fel, la acești Iudei.

ii) Ucenicii lui Ioan Botezătorul

Una dintre temele fascinante ale Evangheliei după Ioan este locul ocupat de Ioan Botezătorul. Evident, Botezătorul este o persoană importantă, „omul trimis de Dumnezeu” „spre a mărturisi despre lumină” (1, 6-7). El este primul care îl recunoaște pe Iisus ca trimis al Lui Dumnezeu. Relația lui cu Iisus era una apropiată – cum sugerează și sinopticii – și nu este întru totul exclus ca mișcarea lui Iisus să se fi născut din cea a lui Ioan Botezătorul, înainte sau după moartea acestuia. În plus el, este constant redus ca importanță: ucenicii îl părăsesc în favoarea lui Iisus (1, 35), el trebuie să se micșoreze, iar Iisus să crească (3, 30). Acest din urmă lucru este atât de accentuat, încât nu putem să nu facem legătura cu fragmentul din Faptele Apostolilor unde se amintește că existau grupuri de ucenici care nu recunoșteau decât botezul lui Ioan (18, 25; 19, 3) – și putem presupune că, în comunitatea ioaneică, sau aproape de ea, exista un astfel de grup care recunoștea că Iisus e un învățător, poate chiar Mesia, dar doreau să-l venereze pe Ioan Botezătorul oarecum în dauna lui Iisus. Ioan este foarte categoric față de ei, dar nu ostil; apare evident că acest grup se află în relații prietenești cu comunitatea lui; de fapt, Ioan chiar speră să-i aducă pe ai săi în sânul acestei comunități. Putem vedea în acest grup cel mult o parte a comunității ioaneice cochetând cu schisma. Poate că ei sunt o parte dintre cei pentru care Iisus se roagă „să fie una”, deși, în orice caz, acest lucru nu este deloc sigur.

iii) Evreii cu o credință slabă

Uneori, în Evanghelie, iudeii sau câte un fariseu vorbesc fără obișnuita ostilitate. Ei reprezintă oameni care cred în Iisus ca și Mesia cel ce va să vină, poate au împărtășit și ei experiența expulzării din sinagogă, dar credința lor nu se ridică la hristologia înaltă dezvoltată de comunitatea lui Ioan, spre sfârșitul secolului. Putem vedea unul dintre ei în persoana lui Natanael, care a crezut că „Tu ești Fiul lui Dumnezeu... regele lui Israel.” (1, 49), dar i s-a promis mai mult. Și mai evident, acești de iudei sunt reprezentați în persoana lui Nicodim – un fariseu prietenos față de Iisus și care-L recunoștea ca pe un mare învățător, a cărui putere era confirmată de semnele ce le făcea. Dar și el s-a dovedit dureros de slab în felul cum îl înțelegea pe Iisus ca purtător al unei noi vieți și lumini. Faptul că el a venit la Iisus în secret, noaptea, ne sugerează că el îi reprezenta pe cei ce au crezut în Iisus, dar nu și-au mărturisit credința și au rămas în sinagogă¹⁷. Mai la vale, îi întâlnim în Evanghelie pe cei care găsesc că învățătura lui Iisus prea greu de urmat și „nu mai umblau cu El”. Se pare că Ioan l-a introdus în scenă deliberat pe Natanael, mai întâi, a cărui înțelegere aproape că a cuprins realitatea lui Iisus; apoi a continuat cu Nicodim, a cărui credință era mai puțin puternică; după care au urmat toți cei ce au alunecat din credință, așa cum se arată în capitolul 8, unde sunt zugrăviți cei care puneau întrebări cu o ostilitate evidentă; în fine, în capitolul 9 sunt prezentați cei care i-au izgonit pe credincioși din sinagogi, iar în capitolul 11 (vs. 49 *sq.*) apar și arhierii care constată și recunosc realitatea puterii lui Iisus, dar sunt decizi să-și ducă până la capăt planul de a-L ucide. Evreii cu credință slabă au devenit evreii cei mai ostili lui Iisus. Să fie vorba de o simplă rememorare a istoriei care a condus – în vremea când Ioan scria Evanghelia – la separația finală? Sau să fie un avertisment parțial, pentru creștinii de origine iudee a căror hristologie era slabă (sau, în opinia lui Ioan, ne-existentă), ei trebuind să îmbrățișeze întreaga hristologie a celorlalți sau să riște alunecare în necredință¹⁸? Totuși, Evanghelia conține suficiente referiri prietenoase la adresa acestor persoane care să ne îndreptățească să credem că Ioan se adresează mai degrabă celor care încă fac parte din comunitate, decât celor din afara ei. Oare pledoaria lui avea scopul de ai ajuta pe cei din afară să crească cu înțelegerea în privința lui Hristos sau să-i vindece de dezbinare?

¹⁷ La Fapte 15, 5 aflăm despre farisei care și-au mărturisit credința în sânul comunității creștine dar insistând asupra circumciziunii, ei au eșuat – din punctul de vedere a lui Pavel – în înțelegerea integrală a mesajului evanghelic.

¹⁸ BROWN, 1979, p. 84.

iv) Samarinenii

Încă de timpuriu, unul dintre cele mai bine conturate capitole din Evanghelia este cel dedicat femeii samarince și concetățenilor ei. Este, în mod evident, o grupare de mare importanță pentru comunitatea ioaneică, dar (așa cum putem vedea la prezentarea grupului final) destul de diferită față de primele trei. Ea nu amenință unitatea comunității, ci, dimpotrivă, ea parte la succesul și la triumful Bisericii.

Aflăm la Fapte 8, 4 ș. u. despre o misiune încununată de succes în mediul samarinean, misiune ce pare să fie prima ieșire a creștinismului în afara lumii evreiești. Capitolul 4 de la Ioan, cu a sa construcție îngrijită și bogată în teologie, sugerează că samarinenii sunt socotiți o parte foarte semnificativă a comunității lor. Însă totul se termină destul de neclar: se pornește de la o recunoaștere a importanței lui Hristos, spre o afirmare și mai înaltă, o recunoaștere a Lui ca „Mântuitorul lumii”. Oare, preluând acest titlu grecesc al lui Zeus, să fi vrut autorul să arate că samarinenii aceștia au rupt-o (spre deosebire de evrei) cu constrângerile legii mozaice și l-au recunoscut pe Iisus ca fiind una cu Cel care este Tatăl tuturor națiunilor? Sau a vrut să spună că, în cele din urmă, acest grup a alunecat din ortodoxie într-o identificare heterodoxă a lui Iisus cu un zeu grec? În primul caz, evident, ei nu au nevoie să fie rugați pentru a menține unitatea, dar în al doilea caz, cu siguranță au.

v) Elinii

Ultimul grup, elinii, sunt o temă neclară și misterioasă a Evangheliei după Ioan. Ei apar de obicei în momente importante. Iată cazul lui Filip, un evreu cu nume grecesc, care vine dintr-o zonă a Galileii cu o numeroasă populație greacă și este unul dintre primii ucenici chemați; la rândul lui, Filip cheamă cu sine pe un altul, demonstrând accentul ioanin pe misiune, ca un răspuns imediat și necesar la convertire. Același Filip la 12, 20 ș. u. îi primește pe elinii (aproape sigur evrei vorbitori de greacă) care doresc să-L vadă pe Iisus, iar Iisus acordă acestei veniri a grecilor o importanță uimitoare, o importanță dincolo de acești evrei vorbitori de greacă; slava Fiului Omului, moartea, învierea și rodnicia misiunii dintre neamuri - sunt teme care, toate, se pot regăsi în acest eveniment. În cele din urmă, cererea lui Filip de la 14, 8 este cea care dă ocazia lui Iisus să afirme că El și Tatăl una sunt și să-i asigure pe ascultători că în casa Tatălui sunt locuri pentru mult mai multă lume și mult mai diversă, decât s-a crezut până atunci. Același Filip, evreul cu nume elinesc, este cel care sugerează noua lume în care grecii vor fi principalii moștenitori ai Noului Testament. Din această unitate a Tatălui cu Fiul vine rugăciunea ca toți să fie una –

fără grupuri disidente, schismatice sau ostile – ci una „după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine...” (17, 21). Dar care este natura acestei unități?

3. UNITATEA

Este important de observat că unitatea începe cu Dumnezeu. Nu e cazul să punem – în acest punct – definiții calcedoniene pe seama credincioșilor din primusecol, dar Ioan arată clar în Evanghelia scrisă de el că Iisus vine de la Tatăl, că între El și Dumnezeu există cea mai strânsă relație posibilă, iar cine l-a văzut pe El l-a văzut pe Tatăl, pentru că El și Tatăl una sunt. Creștinii trebuie să creadă toate aceste adevăruri. După cum ne spune Käsemann „Credința înseamnă un singur lucru; a ști cine este Iisus.”¹⁹ De aici rezultă că orice unitate despre care vorbește Ioan are originea în acțiunea divină, nu în cea umană. Creștinii sunt adoptați în unitatea Tatălui și a Fiului. Totuși, aceasta nu e o relație pur și simplu mistică, individuală cu Tatăl; în rugăciune se spune că ei vor fi uniți unul cu altul. Unitatea cu Dumnezeu, de care ei se bucură, trebuie să se reflecte în unitatea unuia cu altul; altfel, unitatea ar fi cu siguranță imperfectă. Cu toate acestea, ei nu-și pot crea propria unitate; Iisus se roagă lui Dumnezeu, nu apostolilor²⁰. Numai Dumnezeu poate dăruia unitate, fiindcă unitatea este un dar al naturii Lui.

În al doilea rând, unitatea este ceva organic, nu doar ceva moral. Prin unitatea dintre Tatăl și Fiul, Tatăl dăruiește viață Fiului. Viața este una dintre marile daruri, după Evanghelia lui Ioan, iar fără unitate ea nu poate fi primită. Totuși, nu unitatea este cea care dă viață, ci darul vieții conduce la unitate.

În al treilea rând, unitatea însăși este slava lui Dumnezeu. Trebuie să observăm aici că, la Ioan, "δοξα" nu este utilizat cu sensul clasic de „reputație, faimă” sau „renume”, ci preia ceva din sensul ebraic al prezenței reale a lui Dumnezeu sau, cel puțin, cea mai intensă percepție pe care noi o putem avea despre această prezență²¹. Atât în Septuaginta, cât și în Noul Testament "δοξα" a preluat sensul cuvântului ebraic pentru „putere” și „splendoare”. Cel mai adesea, "δοξα" se referă la Dumnezeu, pe când „putere” și „splendoare” sunt componente ale slavei²² prezenței dumnezeiești,

¹⁹ KÄSEMANN, p. 25.

²⁰ KÄSEMANN, p. 58.

²¹ KITTEL, pp. 237 ș.u.

²² În original *Shekinah* (sau „*Shekhinah*”, substantiv masculin întâlnit în teologia ebraică și creștină, cu înțelesul de slavă a prezenței divine, reprezentată în mod convențional ca lumină sau interpretată simbolic [în Kabbalism ca un aspect divin feminin]. ORIGINE: mijlocul sec. al XVII-lea din ebraica

deci ale naturii divine; astfel "δοξα" devine o revelație a naturii dumnezeiești. Dumnezeu însuși nu se poate arăta omului și nici lumii, dar împărtășindu-și slava Sa, Fiului, El a făcut posibilă manifestarea Sa în lume. Slava pe care Tatăl a dat-o Fiului este însăși natura dumnezeirii Sale, în sânul căreia dumnezeirea este unită. Această slavă este împărțită cu ucenicii, un dar prețios despre care C. K. Barrett ne reamintește: „Slava lui Hristos este obținută și cel mai deplin exprimată în Răstignire. Biserica primește slava în exact același mod, prin unitatea în credință cu moartea și învierea lui Iisus și o exprimă în ascultare și mai ales în umilință, sărăcie și suferință.”²³

Atunci când Ioan utilizează sintagma "δοξα lui Iisus", el vestește cât mai clar cu putință că Iisus împărtășește natura divină cu Dumnezeu. Ioan subliniază acest lucru insistând asupra faptului că, întrucât, ucenicii su primit „slava“ după Înviere, Iisus a avut-o înainte de întemeierea lumii, El a pre-existat cu Dumnezeu. Hristos a renunțat la "δοξα" pentru a deveni om, dar a reluat-o, nu prin Înviere, ci prin suferință și în mod deosebit prin ridicarea Sa pe cruce. O asemenea descoperire a "δοξα" poate fi cunoscută doar de o persoană având "πιστις", dar, spre deosebire de Vechiul Testament, acum accentul este pus nu doar pe simpla cunoaștere, ci mai cu seamă pe participare. Prin participarea ucenicilor la slava lui Hristos, *eschatonul* este făcut prezent și Hristos însuși se reîntoarce, acolo unde a fost înainte. Eshatologia devine Protologie, iar limitele timpului cad²⁴.

O asemenea unitate nu înseamnă uniformitate, ea respectă diferențele, și nu se realizează prin forță. Cuvântul însuși, viu în toți cei ce cred, este cel ce elaborează totul într-o unitate. „Unitatea nu e constituită de simpatiile personale sau de scopurile comune, ci de Cuvântul care este viu în toți - aceasta oferă bază comunității.”²⁵ Acest lucru ajută la definirea unității ca un dar nu static, ci intens dinamic. Și fiind o lucrare elaborată întru viața cu Dumnezeu, reprezintă chiar unul dintre aspectele majore ale eshatologiei lui Ioan.

Poate părea că unitatea la care se gândește Ioan aici nu se referă la raportul dintre diferite grupuri de creștini, care au nevoie să fie rechemăți la o unitate pierdută. Este posibil ca acea comunitate căreia Ioan îi scrie, să fie amenințată de dezbinare (o dezbinare ce apare mult mai evident în I Ioan 2, 9, ca și în alt loc) și ca această

târzie, din *šakan*, a locui, a rămâne, a se odihni” cf. *The New Oxford Dictionary of English*, p. 1713, edited by Judy PEARSALL, Clarendon Press, Oxford, 1998.) N. trad.

²³ BARETT, p. 513.

²⁴ KÄSEMANN, p. 51.

²⁵ BULTMANN, p. 513.

rugăciune să aibă o însemnătate imediată pentru ei. Dar, chiar și în acest caz, nu acesta este rostul ei primar, ci unitatea Lui Hristos cu Tatăl și nevoia absolută ca *această* unitate să se reflecte, nu parțial, ci absolut, în comunitatea creștină. Unitatea se află în natura Evangheliei, ca una dintre condițiile primirii darului vieții – scopul major al misiunii lui Hristos. Unitatea are un țel aflat dincolo de ea – „... ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis.” (17, 21). Să fie, atunci, sensul acestei rugăciuni, continuarea misiunii Bisericii în lume?

4. MISIUNE

Aici apare o dificultate. În întreaga sa Evanghelie, Ioan realizează o distincție clară între lume și ucenicii săi. Cuvântul "κοσμος" pare să prezinte două sensuri, la Ioan; primul se referă la oameni în general, în special însă la cei înstrăinați de Dumnezeu; dar, în al doilea rând, mai poate desemna "pământ", opus "cerului" (13, 1) sau, mai limpede, "împărăția (încă a) celui rău" (12, 31). Credem că, aici, primul sens este cel la care s-a gândit Ioan, de vreme ce el pare că așteaptă din partea lumii un răspuns la credință. Dar cât de mult? Ioan 3, 16 spune „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ...”. Dar aici este singura ocazie din Evanghelie când se spune că Dumnezeu iubește lumea. Iisus i-a iubit pe ai Săi, care erau în lume. El a provocat lumea, a așteptat ca lumea să-L respingă²⁶. El a venit să judece lumea; judecata a venit prin evrei, însă lumea L-a văzut, a văzut minunile pe care El le-a făcut, a văzut că El a venit de la Tatăl, dar L-a respins. Ioan pare că susține o dogmă a predestinării, aici²⁷ - căci răspund pozitiv doar aceia din lumea cărora li s-a dat de către Tatăl. El a fost Păstorul, iar oile erau risipite în tot felul de turme; pe acestea, El le-a chemat din sânul turmelor lor spre a fi o turmă și un păstor. Însă un număr foarte mare de oi sunt lăsate pe dinafară.

Este cel puțin anacronic să încercăm a înțelege locul de la Ioan 17, 21 în sensul preocupării noastre moderne față de cele ce țin de misiunea în lume. Ioan nu se aștepta ca lumea să răspundă ca un întreg, dar era nevoie ca lumea să fie judecată. Unitatea trupului creștin era de natură să facă lumii cunoscut (17, 23) că Iisus este una cu Tatăl. Puțini vor primii această cunoaștere cu bucurie, devenind parte a comunității creștine. Majoritatea o vor respinge, apoi vor fi judecați și condamnați ca

²⁶ BROWN, 1979, p. 64.

²⁷ KÄSEMANN crede, p. 65, că pentru Ioan „lumea este obiectul misiunii în măsura în care este nevoie pentru a-i aduna pe cei aleși.”

vrednici de pieire. Iisus nu se roagă neapărat pentru convertirea lumii, ci pentru alegerea celor cărora Dumnezeu le-a oferit mântuirea.

Totuși, aceste versete spun câte ceva despre felul cum înțelege Ioan procesul mântuirii. Versetul 20b se referă la o a doua generație de creștini, care au venit la credință prin vestirea primilor²⁸. Evident, Ioan pune un accent puternic pe predicare, aceasta fiind singura cale prin care oamenii pot afla despre viața și mesajul lui Iisus. Cuvântul vestit de ei (amintiți-vă de importanța Logosului în Prolog) participă în persoana Cuvântului pe care ei îl vestesc, are o putere mai mare decât ei, iar întâlnirea cu El provoacă oamenii la a alege și apoi la a fi judecați.

Versetul 20b sună, citit în limba greacă, interesant și ambiguu, totodată²⁹. De obicei, acesta este tradus astfel: „... cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor” - este o traducere ce îndreaptă credința spre persoana lui Iisus. Sunt cuvinte ce ar putea fi interpretate: „... crede prin cuvântul lor despre Mine”. În acest caz, acțiunea de a crede devine de sine stătătoare, această acțiune în sine constituind mântuirea. Acțiunea de a crede constituie procesul de convertire, și nu lucrul care este (de) crezut; o astfel de interpretare posibilă evidențiază că predicarea despre Iisus – în unitatea lui cu Tatăl – este menită spre a fi acceptată sau respinsă. Este problema pe care o ridică și v. 21, când specifică elementul esențial în credință: anume că Hristos a fost trimis de Dumnezeu, iar acest fapt implică o relație cu Tatăl unică, evidențiind că mesajul transmis de Fiul vine de la Tatăl. Importanța cuvântului "απεστειλας" este considerabilă, în acest context, fiindcă pare să însemne nu doar „trimis”, ci „trimis în misiune”. În Evanghelia după Ioan, cei trimiși nu sunt niciodată ucenicii, ci Iisus singur. El este singurul Apostol adevărat, trimis de Dumnezeu, și doar spre sfârșit ucenicii sunt cuprinși, și ei, în această stare. Kittel remarcă faptul că Iisus folosește cuvântul „când e preocupat să-și întemeieze autoritatea pe cea a lui Dumnezeu – care este responsabil de cuvintele și de faptele Lui (Iisus) și garantează corectitudinea și adevărul acestora.”³⁰

Ideea devine importantă, mai cu seamă atunci când această rugăciune se repetă în v. 23 (sau identifică scopul rugăciunilor anterioare, așa cum Brown și Bultmann înțeleg să fie făcut acest lucru), iar termenul-cheie „credință” apare schimbat în „cunoaștere”. Pare să fie vorba despre o creștere, de vreme ce "γινωσκω" înseamnă "a înțelege lucrurile așa cum sunt ele cu adevărat", și nu doar "a avea o opinie". Kittel

²⁸ SCHNACKENBURG, Vol. 3, p. 190.

²⁹ BROWN, 1972, p. 769.

³⁰ KITTEL, p. 405.

adaugă că, în Evanghelia după Ioan, „termenul definește apăsător relația cu Dumnezeu și cu Iisus ca o pe-tovărășie personală, unde fiecare este determinat în propria sa existență, în mod decisiv, prin celălalt; "γινώσκειν" înseamnă așadar acceptarea acțiunii iubirii dumnezeiești în Iisus.”³¹ Este adevărat că această accentuare pe cunoaștere poate fi pusă în legătură, în cazul lui Ioan, cu idei similare din religiile misterelor gnostice. Asemănarea se poate totuși infirma, dacă avem în vedere cunoașterea nu ca pe o cheie tainică spre noi tărâmurii, ci ca înțelegere a faptului că Iisus și Tatăl sunt una, caz în care este vorba despre o cunoaștere înfinit mai însemnată, pentru că îi conduce pe creștini spre mântuire.

5. IMPORTANȚA ECCLESIOLOGIEI

Comparând Evanghelia după Ioan cu Sinopticele, cu Faptele Apostolilor și chiar cu unele epistole pauline, adeseori se poate nota că Ioan nu prezintă o concepție ecclesiolologică foarte clar conturată. Barrett afirmă că Ioan nu este interesat de Biserică în calitatea ei de instituție, ci de Biserică - martor al misiunii lui Hristos³²; iar Käsemann crede că „Ioan pare lipsit de eccesiologie, imaginile lui arată niște ucenici lipsiți de conștiința de a fi adunați într-o Biserică. Ei sunt simpli următori ai lui Hristos, deja cetățeni ai Raiului.”³³ Este adevărat că, la Ioan, Biserica nu prezintă genul de ierarhie pe care o vedem în sinoptice, cu Petru, Iacob și Ioan, ori cu cei doisprezece - jucând roluri deosebite; nici pe cea din Fapte, cu un sinod la Ierusalim condus de Iacob și de alți apostoli recunoscuți. În comunitatea lui Ioan, Ucenicul Iubit este cel mai important membru, și aceasta nu din cauza autorității sale, ci fiindcă „mărturia lui e adevărată” (21, 24). Toți ceilalți credincioși stau împreună cu el, egali, în fața Domnului, dar aceasta nu înseamnă că ei nu au o eccesiologie, ci doar că nu este vorba despre o eccesiologie ierarhică. Adevăratul lor conducător este Hristos; Sfântul Duh îi călăuzește în adevăr (16, 13), iar Cuvântul este adevărata lor sursă de inspirație. Așadar, unitatea inimii și a minții este esențială pentru grup, pentru a nu se sparge în fragmente. Se poate și ca cei șapte diaconi (miniștri³⁴ sau servitori) menționați la Fapte 6, aparținând clar unei grupări elenistice, să ilustreze conducerea

³¹ KITTEL, p. 711.

³² BARETT, p.92 ș. u.

³³ KÄSEMANN, p. 27 ș. u.

³⁴ *Ministru* în sensul etimologic al cuvântului: minister, -tri (lat.) = sclav, cel ce slujește; (fig.) unealtă. Hristos este denumit astfel *Minister Principalis*. N. trad.

diferită a Bisericii lui Ioan – o conducere a slujirii, nu a guvernării; este sigur și că spălarea picioarelor, consemnată la Ioan 13, indică același lucru. Iar ceea ce se spune la Ioan 17, 20-23 este de o importanță imensă pentru înțelegerea unității, așa cum apare în ecclesiologia lui Ioan. Creștinii lui Ioan nu sunt legați laolaltă prin structuri, apostoli, evangheliști, păstori și învățători; ei sunt uniți prin ucenicia lor comună față de Domnul – întreaga lor ecclesiologie stă sau cade prin unitatea unuia cu altul, ca semn al unității lor întru Dumnezeu. Nu este suficient ca fiecare să aibă o legătură personală și profundă cu Hristos, ei trebuie să atingă unitatea desăvârșită între ei. Dacă ei nu oglindesc unitatea Tatălui cu Fiul între ei, în propria lor comunitate, revendicarea lor drept ucenici ai Domnului se vedește a fi o minciună³⁵.

CONCLUZIE

În acest eseu am sugerat că rugăciunea pentru unitate nu este adresată spre cei – „Iudeii” de pildă – care sunt în mod vizibil în afara comunității, fiindcă se pare că Ioan avea în minte anumite grupuri de dimensiuni reduse, a căror situație periclita unitatea comunității. Unitatea aceasta era una crucială, în primul rând pentru că era înțeleasă ca o necesitate organică pentru împlinirea promisiunii împărtășirii slavei lui Dumnezeu; în al doilea rând, fiindcă priveriștea acestei unități provoca pe toți cei din lume la a decide dacă recunosc sau nu identitatea Fiului cu Tatăl, deci la evidențierea celor chemați la mântuire. Fiindcă lumea va vedea nu doar că ucenicii sunt una cu Fiul și cu Tatăl; ei vor vedea că Tatăl „i-a iubit pe ei (pe ucenici, nu lumea) precum M-am iubit pe Mine.” (v. 23) Această concluzie uimitoare, dar logică, rezumă mesajul lui Ioan, acela că credincioșii împărtășesc acum filiația Fiului lui Dumnezeu și deoarece Tatăl are doar un mod de a iubi, creștinii sunt îmbrățișați întru ea. Dragostea pe care Tatăl și Fiul o împărtășesc este mai mult decât un sentiment, este o intimitate dătătoare de viață neînsușită de lume, ci doar de cei care au recunoscut adevărul lui Hristos și și-au oferit Lui viețile lor.

Aceste versete, citite pe fondul Evangheliei, așa cum am încercat să o înțelegem, are de asemenea o importanță mai îndepărtată. Unitatea comunității ioaneice poate fi o parte esențială a provocării adresate lumii, o mărturie a lucrării lui Dumnezeu în Hristos, care în final va judeca lumea. Judecata implică eschatologia; aici observăm că Ioan urmărește realizarea unor comunități perfecte, acțiune prin care,

³⁵ LINDARS, p. 530.

se ajunge, până la urmă, la sfârșitul tuturor lucrurilor. Cu cât lumea este judecată mai curând, cu atât mai repede va veni epoca finală, iar comunitatea perfectă a iubirii, care se va fi format deja pe pământ, va putea să se mute la locul ei în noua Împărăție a Cerurilor. Putem observa o speranță similară în comunitatea de la Qumran, a cărei „viziune are o dimensiune eschatologică: qumraniții cunosc deja o anume comuniune cu îngerii, dar ei prevăd ziua în care Dumnezeu îi va aduna la El. Ei sunt singuri, legați prin dragoste unul de celălalt și uniți prin opoziția lor față de o lume ostilă.”³⁶ Nu este necesar să postulăm o legătură directă între aceste două lumi, spre a sugera că ei locuiesc lumi ale cugetului similare.

O a treia posibilitate, intrigantă, este aceea de a fi surprinși de puterea cu care acest ideal al comunității creștine reflectă comunitatea lui Iisus cu ucenicii Lui. Deși Evanghelia după Ioan apare târziu, ea conține mult material primitiv. Dispunerea vagă a ucenicilor, niciodată structurată – așa ca în textele sinopticilor, cu cei doisprezece și cu trei ucenici mai speciali, apropiați – e probabil mult mai aproape de adevărul predicatorului călător. A creat Iisus însuși acest ideal ioaneic al comunității constituite în jurul unui lider iubit, creând o unitate care vorbește atât de evident despre Dumnezeu, încât lumea era provocată, prin prezența lor, la a accepta sau la a respinge viața pe care ei o propuneau? Idealul a fost condamnat, așa cum vedem în epistolele lui Ioan, dar structurile care s-au format prin Pavel și sinoptici s-ar fi putut naște împreună cu Ioan.

Nici importanța Ucenicului Iubit n-ar trebui ignorată. Așa după cum arată Martin Hengel, termenii precum a „a urma” și „ucenicia” apar în contexte unde ordinea tradițională și standardele ei sunt, în mod repetat, sparte, unde formele sunt destrămate. Într-o asemenea lume fragilă și precară, un conducător care unește o comunitate devine de o importanță deosebită. „Toți cei ce sunt purtători ai harismei, maestrul și discipolii, precum și cei ce-l urmează, trebuie să fie în afara legăturilor lumii acesteia, în afara vocației zilnice și de asemenea în afara datoriilor familiale zilnice.”³⁷ În rugăciunea pentru unitate nu este greu de perceput o notă disperată – repetată de patru ori într-o singură rugăciune – pe măsură ce această comunitate realizează că viziunea proprie este departe de a fi acceptată de către marea parte a lumii creștine, zilele ei fiind numărate, ca de altfel și cele ale conducătorului ei (compară îngrijorarea de la Ioan 21, 21 ș. u.). Această viziune nu a devenit un model

³⁶ BROWN, 1927, p. 777.

³⁷ HENGEL, p. 34.

pentru viața creștină; dar faptul că Evanghelia lor și-a găsit un loc în corpusul creștin ne asigură că mesajul lor, cel al unei iubiri care îi unește pe creștini atât de profund, a provocat de-a lungul timpului nenumărați bărbați și femei să creadă că Dumnezeu s-a fost descoperit între ei. Viziunea lor s-a păstrat în lume tocmai pentru a deranja și dezorganiza structura unei Biserici vizibile, monolitice, așa cum părem a urmări noi, astăzi. *Laus Deo!*

BIBLIOGRAFIE

C. K. BARETT, *The Gospel According to John*, SPCK, 1980.

Raymond BROWN, *The Gospel According to John*, Vol. 1 (1971) & 2 (1972), Geoffrey Chapman.

Ibidem, *The Community of the Beloved Disciple*, Geoffrey Chapman, 1979.

Rudolf BULTMANN, *The Gospel of John. A Commentary*, Blackwells, Oxford, 1971.

Martin HENGEL, *The Charismatic Leader and His Followers*, T&T Clark, 1981.

Ernest KÄSEMANN, *The Testament of Jesus*, SCM, 1968.

G. KITTEL (Ed), *Theological Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1965.

Barnabas LINDARS, *The Gospel of John*, Eerdmans, London, 1972.

Rudolf SCHNACKENBURG, *The Gospel According to St. John*, Burns and Oates, 1975.